

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови та методики її навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: Розвиток рецептивних умінь та соціокультурної компетентності
старшокласників із використанням англійськомовних мультимедійних матеріалів**

Здобувачки 2 курсу групи 2 МСОА
Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальності 014 Середня освіта
Предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)
Спеціалізації 014.021 Англійська мова та зарубіжна література
Додаткової спеціалізації 014.022 Німецька мова та зарубіжна література
Освітньо-професійна програма Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))

Кириї Марії Олександрівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник
ПІБ керівника, Довгалюк Таміла Анатоліївна
кандидат педагогічних/філологічних наук, доцент

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище здобувача)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕЦЕПТИВНИХ УМІНЬ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	8
1.1..... Мета та зміст навчання читання в старшій школі	8
1.2..... Мета та зміст навчання аудіювання в старшій школі	165
1.3..... Сутність та зміст соціокультурної компетентності	22
1.4. Особливості формування соціокультурної компетентності в читанні та аудіюванні на старшому ступені навчання	34
Висновки до Розділу 1	
РОЗДІЛ 2	39
ДИДАКТИЧНІ ПЕРЕУДМОВИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ РОЗВИТКУ РЕЦЕПТИВНИХ УМІНЬ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	39
2.1. Роль мультимедійних матеріалів у навчанні іноземних мов	4239
2.2. Критерії та принципи відбору мультимедійних матеріалів для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старшій школі.....	48
Висновки до Розділу 2	
РОЗДІЛ 3	607
МЕТОДИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕЦЕПТИВНИХ УМІНЬ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	607
3.1. Комплекс вправ для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності	607
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів пробного навчання	71
ВИСНОВКИ	76

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	889
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми. Інтеграція України у світове співтовариство вимагає високого рівня володіння іноземними мовами. У порівнянні з іншими предметами, навчання іноземних мов – це не лише заняття, а ціла культурна подорож, що розкриває багатства чужої культури, нові підходи до життя та сприяє розумінню інших систем мислення. Тому опанування іноземних мов є одним із ключових завдань реформування загальноосвітньої системи.

У процесі навчання іноземної мови важливо формувати свідомість учнів, демонструючи їм особливості мислення та світогляду, які відображені в культурі країни, мова якої вивчається.

Основною метою навчання іноземних мов є розвиток у учнів комунікативних умінь – умінь висловлювати свої думки, розуміти мовлення оточуючих, читати та писати на іноземній мові. Це допомагає створювати атмосферу відкритості до інших культур і сприяє побудові міжнародних зв'язків.

Якщо школа вчить учнів говорити і писати іноземною мовою, сприймати на слух та читати автентичні матеріали про традиції, культуру та побут країн, мова яких вивчається, це також відкриває їм доступ до інших національних та світових культур. Це дає змогу подолати етнічну центральність учнів, сприяє підвищенню їхньої гуманітарної освіченості та створює умови для саморозвитку.

У сучасному освітньому просторі на перший план висуваються цінності та принципи, необхідні учням для загальної «інтеграції» та вільного розвитку: етика та стратегія ненасильства, ідея терпимості до чужих цінностей, культур, ідея діалогу та взаєморозуміння, пошуку компромісів. У зв'язку з цим особливу роль набуває проблема формування соціокультурної компетентності. Тому формування в учнів соціокультурної компетентності є необхідною умовою для вирішення соціального замовлення закладом загальної середньої освіти на формування особистості, готової та здатної до

взаємодії з іншими людьми, роботи з інформацією. Ефективною передумовою для цього може слугувати навчання рецептивних умінь, оскільки ці вміння дозволяють учням сприймати інформацію в автентичних соціокультурних контекстах. Соціокультурна компетентність включає знання та розуміння культурних особливостей, традицій, норм поведінки, цінностей та способу мислення носіїв мови.

Формування соціокультурної компетентності в читанні та аудіюванні на старшому ступені навчання є важливим аспектом сучасної освіти, оскільки воно сприяє глибшому розумінню текстів і аудіоматеріалів в контексті культурних, соціальних та історичних реалій. В умовах сучасного цифровізованого світу використання мультимедійних матеріалів для розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності може стати ефективним та сучасним рішенням.

Проблеми розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності стали предметом пильної уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, О. Бігич, Т. Гарасим, Л. Соколова, Т. Токарева, R. Stagnitto обґрунтували основні аспекти формування іншомовної компетентності в аудіюванні та читанні; Л. Волошинова, І. Гладка, А. Гуржій, Т. Кристофович, Л. Морська, Г. Омеляненко, А. Черненко у своїх працях звернули увагу на використання інтерактивних та аудіовізуальних технологій у стратегіях мовної підготовки школярів; I. Sак, R. Angel, Y. Barzallo, J. Коау, А. Lopez, R. Lyster працювали над методикою формування соціокультурної компетентності учнів старшої школи.

Предмет дослідження – процес навчання англомовних рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старших класах закладів загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – комплекс вправ для інтегрованого навчання англомовних рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старших класах закладів загальної середньої освіти із використанням англомовних мультимедійних матеріалів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та перевірити на практиці доцільність та переваги використанням мультимедійних матеріалів для інтегрованого розвитку англомовних рецептивних умінь та соціокультурної компетентності старшокласників.

Завдання дослідження:

- проаналізувати мету та зміст навчання читання та аудіювання в старшій школі;
- охарактеризувати сутність та зміст соціокультурної компетентності;
- дослідити особливості формування соціокультурної компетентності в читанні та аудіюванні на старшому ступені навчання;
- визначити стан розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старшій школі;
- визначити основні критерії та принципи відбору мультимедійних матеріалів для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старшій школі;
- розробити комплекс вправ для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності;
- проаналізувати результати дослідження.

Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань було використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних і емпіричних **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури з метою з'ясування стану вивчення досліджуваної проблеми; вивчення передового досвіду роботи вчителів іноземної мови; методи порівняння й узагальнення; *емпіричні* – анкетування, пряме й непряме спостереження, пробне навчання, *математичні* – для кількісно-якісного аналізу результатів пробного навчання.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розкрито навчальний потенціал мультимедійних матеріалів, обґрунтовано доцільність їх використання на уроках англійської мови з метою

комплексного розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності старшокласників.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розглянуті в роботі аспекти проблеми, теоретичні положення та висновки, а також комплекс вправ можуть бути використані під час практичних занять з методики навчання іноземних мов в профільній школі, при укладанні методичних рекомендацій щодо застосування мультимедійних матеріалів у процесі комплексного розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності старшокласників.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на таких конференціях:

Структура дипломної роботи та її обсяг зумовлені цілями та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 54 найменування, 8 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 87 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 115 сторінок.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕЦЕПТИВНИХ УМІНЬ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

1.1. Мета та зміст навчання читання в старшій школі

Англійська мова відіграє ключову роль у сучасному світі як основний засіб міжнародного спілкування. У цьому контексті навчання іншомовної комунікативної компетентності стає особливо важливим. Опанування вміннями аудіювання та читання англійською мовою дозволяє не лише розуміти та інтерпретувати інформацію, але й активно взаємодіяти в різноманітних комунікативних ситуаціях. Це, у свою чергу, сприяє розвитку загальних комунікативних навичок, необхідних для успішної інтеграції в міжнародне середовище.

Водночас, важливим аспектом вивчення іноземної мови є розвиток міжкультурної та соціокультурної компетентності, яка є одним із структурних компонентів комунікативної компетентності. Знання та розуміння культурних особливостей різних країн сприяє ефективнішому спілкуванню та зменшує можливість виникнення непорозумінь.

Мовленнєва діяльність – це активний процес, спрямований на взаємодію людей між собою, що здійснюється за допомогою мови та спілкування [1].

Іншомовна мовленнєва діяльність учнів охоплює процеси сприйняття, розуміння, та використання мови, яка відрізняється від рідної. Ця діяльність включає в себе аудіювання, говоріння, читання та письмо на іноземній мові, що сприяє розвитку мовленнєвих вмінь і навичок, необхідних для ефективного спілкування в іншомовному середовищі. Навчальна іншомовна мовленнєва діяльність спрямована на формування здатності учнів самостійно користуватися іноземною мовою в різних життєвих ситуаціях, що передбачає як засвоєння мовних знань, так і їх активне використання [12].

Читання як один із основних видів мовленнєвої діяльності відіграє ключову роль у розвитку мовних та когнітивних вмінь. Це складний процес, що вимагає від учня не лише технічного володіння навичками, але й глибокого розуміння змісту тексту. Оскільки читання є важливим засобом отримання та обробки інформації, його ефективність залежить від того, наскільки добре учень може розшифровувати та інтерпретувати графічні символи та їх смислові зв'язки. У контексті навчання особливу увагу приділяють розвитку читання як форми рецептивної мовленнєвої діяльності, що забезпечує засвоєння знань та сприяє успішній комунікації [15].

Українська науковиця Оксана Бігич трактує читання «як рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння писемного тексту. Читання є складовою комунікативної діяльності людини, оскільки забезпечує писемну форму спілкування» [14, с. 370].

В сучасній парадигмі іншомовної освіти існує також поняття «компетентності у читанні», яке О. Бігич пояснює як «здатність читати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування. Складовими компетентності у читанні є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності, а саме – здібності до читання [14, с. 370].

Як уже зазначалось, читання є формою рецептивної мовленнєвої діяльності, яка включає техніку читання та розуміння прочитаного, і належить до писемної форми мовлення. З цієї причини відзначають змістовий та процесуальний аспекти читацької діяльності. Змістова сторона читання залежить від процесуальної сторони і полягає в здатності читача розуміти сприйняту інформацію завдяки декодуванню графічних символів та смислових зв'язків тексту. В умінні читати виділяють два основні аспекти: техніко-змістовний і семантичний. Техніка читання включає цілий комплекс автоматизованих навичок, які в підсумку зводяться до швидкого сприйняття графічних образів слів, автоматичного пов'язування їх зі звуковими образами та значеннями цих слів [28].

Компетентність у читанні передбачає формування певних умінь. Серед них О. Бігич виділяє такі: мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння [14, с. 370]. Опис цих умінь подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Вміння компетентності у читанні

Мовленнєві вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння виділяти у тексті основну інформацію і прогнозувати його зміст; - вміння вибирати головні факти, не звертаючи уваги на другорядні; - вміння вибірково розуміти необхідну інформацію прагматичних текстів в опорі на мовну здогадку, контекст; - вміння ігнорувати невідомий мовний матеріал, несуттєвий для розуміння тощо.
Інтелектуальні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння прогнозувати, критично оцінювати прочитане; - вміння поєднувати у процесі зорового сприймання мнемічну та логіко-смыслову діяльність; - вміння класифікувати і систематизувати отриману інформацію тощо.
Навчальні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння використовувати електронні засоби навчання; - вміння самостійно контролювати правильність свого вибору; - вміння працювати в парах і групах, звертатися по допомогу чи роз'яснення тощо.
Організаційні вміння	вміння самостійного учіння
Компенсаційні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння використовувати мовну і контекстуальну здогадки для розуміння прочитаного, - вміння ігнорувати невідомий мовний матеріал, несуттєвий для розуміння.

На думку О. Бігич успішність формування компетентності у читанні залежить від різних факторів, які вона об'єднала у такі групи [14, с. 374-375]:

1) умови сприйняття писемних текстів (час, відведений на читання; кількість пред'явлень тексту; обсяг тексту; наявність опор та орієнтирів тощо);

2) індивідуально-психологічні особливості самого читача (вмотивованість читання, зорова чутливість, зорова пам'ять, ймовірне прогнозування, поле читання та увага читача тощо);

3) мовні характеристики тексту (орфографічна і графічна системи, мовна форма тексту, його жанр і зміст).

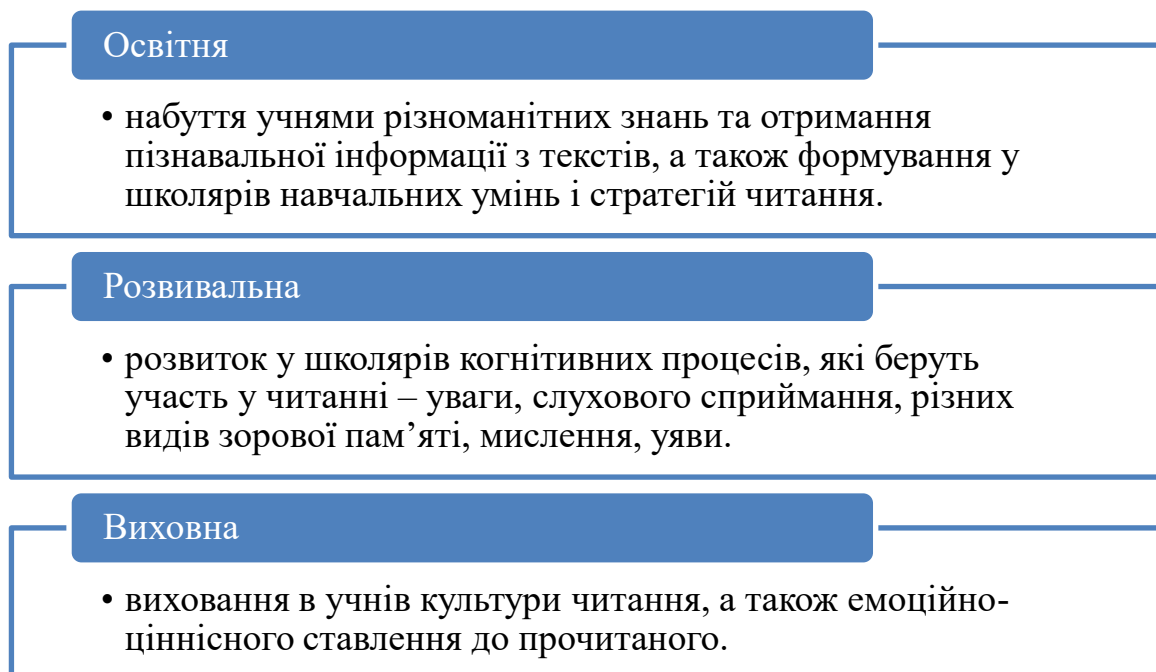
Процес навчання читання іноземною мовою ускладнюється низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів. Перш за все вчитель має враховувати об'єктивні труднощі орфографічної системи мови, що вивчається, що склалися історично. Найбільш характерними з них є наступні:

- кількісна невідповідність між буквами і звуками в слові, тобто між графічним і звуковим образом слова;
- наявність діакритичних знаків,
- передача одного звука різними буквами та буквосполученнями.

Цей список технічних труднощів читання далеко не повний, його можна продовжувати нескінченно.

Окрім суто технічних/графічних труднощів із читанням, які учні мають долати на початковому рівні навчання, доцільно також згадати деякі мовні труднощі текстів, які, у свою чергу, можуть спричинити перешкоди для правильного розуміння змісту. Серед них такі труднощі як: наявність багатозначних і перетворюваних слів; непрямий порядок слів (інверсія); відмінювання з прикметниками та прислівниками; безсполучникові умовні речення; складні речення і конструкції [10].

Слід зазначити, що в процесі формування компетентності в читанні реалізуються триєдина мета: освітня, розвивальна і виховна (рис. 1.1). Цілі реалізуються комплексно, що сприяє різнобічному особистісно діяльнісному розвитку школяра.

Рис. 1.1. Триєдина мета розвитку компетентності у читанні

У програмі з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів для 10-11 класів зазначено, що випускники закладів загальної середньої освіти повинні читати й розуміти тексти на сучасні теми про життя підлітків, газетні статті про події у світі та в рідній країні, розуміти висловлення побажань та почуттів в особистих листах, вміти знаходити й вилучати потрібну інформацію з описом подій в газетних чи журнальних статтях та брошурах. Обсяг текстів для читання в 11 класі складає не менше 1900 друкованих одиниць [16].

Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти учні старшої школи продовжують оволодіння компетенції в читанні з метою досягнення рівня B1 (рівень стандарту та академічний рівень) чи рівня B2 (рівень філологічної профільної підготовки) [16, с. 12].

Відповідно до обраних етапів формування навичок і вмінь читання в систему вправ для навчання читання включено три групи вправ:

- I група – вправи на формування навичок техніки читання;
- II група – вправи на формування мовлення та читання;
- III група – вправи на розвиток навичок читання.

Під час навчання вмінь розуміння прочитаного іноземною мовою частина навичок та вмінь розуміння прочитаного, набутих рідною мовою, переноситься в іншомовну область [5].

У процесі роботи над текстом учні старшої школи повинні навчитися виконувати такі дії:

- прогнозувати зміст за заголовком або початком тексту;
- відгадувати значення невідомих слів за контекстом, словотвірними елементами, за подібністю зі словами рідної мови або зі словами, утвореними конверсією;
- ігнорувати деякі невідомі слова, які не заважають розумінню основного змісту;
- визначати змістові частини тексту та зв'язки між ними;
- у процесі читання користуватися доступними лінгвістичними коментарями, виносками, словником, посібниками, якщо це необхідно для розуміння основного змісту тексту.

В залежності від комунікативної мети, яку ставить учитель на уроці та від характеру тексту використовуються такі види читання:

- ознайомлювальне читання;
- переглядове читання;
- вивчаюче читання.

Ознайомлювальне читання спрямоване на швидке отримання загального уявлення про зміст тексту без детального його вивчення або глибокого аналізу. Основна мета такого виду читання полягає у розумінні основної ідеї тексту, ключові моменти та його загальну структуру. Ознайомлювальне читання здебільшого здійснюється на матеріалі автентичних текстів, які несуть інформацію про побут, традиції, культуру, історію країни, мова якої вивчається. Це читання про себе без вказівки на обов'язкове наступне використання здобутої інформації. Ознайомлювальне читання характеризується високим темпом ознайомлення з усім текстом, точністю розуміння основного змісту та найбільш суттєвих деталей [14, с. 377].

Під час ознайомлювального читання використовуються досить об'ємні тексти, легкі для розуміння за мовою та змістом, що містять 25-30 % зайвої, другорядної інформації. Спочатку тексти читаються у класі з метою формування в учнів вмінь читання та розуміння тексту, потім ця робота здійснюється вдома, а в класі проводиться контроль розуміння прочитаного. [17, с.92].

Ознайомлювальне читання є важливою частиною процесу навчання читання, оскільки допомагає учням розвивати вміння швидко опрацьовувати великі обсяги інформації та концентруватися на головному, не витрачаючи час на другорядні деталі. Це особливо корисно в старшій школі, коли учні часто працюють з великими текстами різної складності.

Переглядове читання (сканування) — це вид читання, спрямований на швидкий пошук конкретної інформації або деталей у тексті. Основна мета цього виду читання полягає не в розумінні змісту всього тексту, а в знаходженні певних даних, таких як цифри, дати, імена або ключові слова, які потрібні читачеві.

Для переглядового читання характерний цільовий пошук інформації, вибірковість, швидкість, використання візуальних орієнтирів. Учень повинен швидко переглянути текст (швидкість — 500 слів/хв.), знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти її повністю або основний зміст — залежно від конкретної комунікативної мети. Для організації переглядового читання підбираються тематично пов'язані тексти (декілька оголошень, рецептів, програм телепередач, з яких слід вибрати ті, що відповідають заданим параметрам пошуку) [14, с. 378].

Переглядове читання є важливою стратегією для роботи з текстами різної складності, допомагаючи учням ефективно використовувати час та орієнтуватися в інформаційному потоці.

Вивчаюче читання (інтенсивне або аналітичне читання) — це вид читання, при якому учні детально і глибоко аналізують текст, зосереджуючись на розумінні кожного елементу. Метою вивчаючого читання є не лише

оволодіння загальним змістом тексту, але й повне розуміння його деталей, структури, лексики та граматики. Цей тип читання використовується для глибокого засвоєння знань, розширення словникового запасу і підвищення рівня розуміння іноземної мови.

Однією з головних цілей такого читання є розвиток у здобувачів освіти навичок самостійного подолання мовних та змістових викликів. Це вдумливе читання, яке здійснюється у повільному темпі – 50-60 слів за хвилину, а його об'єктом є “вивчення” не мовного матеріалу, а тієї інформації, що подається у тексті [14, с. 378].

Читання в такому режимі передбачає систематичний аналіз змісту на основі мовних конструкцій та логічних зв'язків. Часто потрібно здійснювати повторне прочитання окремих частин тексту для досягнення максимального розуміння. Основними джерелами для вивчаючого читання є пізнавальні тексти, які містять важливу для читачів інформацію та мовно-сміслові труднощі.

У процесі роботи з текстом у режимі навчання вивчаючого читання необхідно досягти таких комунікативних цілей:

- розуміти зміст прочитаного тексту з достатньою повнотою і глибиною;
- порівняти отриману інформацію з власним досвідом;
- оцінювати інформацію, висловлювати свою думку щодо неї;
- передавати інформацію, отриману з тексту, іншим (рідною мовою або за текстом);
- коментувати окремі факти [14, с. 379].

Тексти, на основі яких формуються вміння вивчаючого читання, за змістом і темою мають задовольняти пізнавальні та комунікативні потреби та інтереси учнів. Це мають бути нескладні автентичні чи адаптовані тексти різних жанрів: публіцистичні, науково-популярні, художні, а також тексти прагматичного характеру: інструкції, рецепти тощо. Важливо навчити учнів користуватися різними посібниками, лінгвокрінознавчими коментарями, поясненнями та висновками [14, с. 379].

Варто зазначити, що обсяг текстів для вивчаючого читання повинен бути значно меншим, а зміст складнішим, ніж для ознайомлювального читання. Вивчаюче читання є одним із ключових видів читання для учнів старшої школи, оскільки допомагає їм поглиблено вивчати іноземну мову, розвивати критичне мислення та готуватися до складних завдань іспитів та академічної роботи.

Зауважимо, що усі ці три види читання зустрічаються у завданнях зовнішнього незалежного оцінювання/національного мультипредметного тесту). Тому розвиток у старшокласників вмінь працювати з такими текстами є необхідним на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти.

У процесі читання учень повинен здогадатися про значення того чи іншого невідомого слова за контекстом, словотвірними елементами, інтернаціональними словами. Розбираються складні структури, можливий вибірковий переклад окремих фраз, речень, абзаців. Типовим завданням є виділення основних змістових частин тексту, до яких учні повинні придумати заголовки, а також побудувати план усього тексту [29, с.468].

Читання відіграє особливу роль у навчальному процесі, особливо на старшому ступені навчання, де йому приділяється значна увага та час. На цьому етапі освіти читання стає ключовим інструментом для розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей та поглибленого розуміння складних текстів. Важливість цього виду мовленнєвої діяльності обумовлює підвищені вимоги до текстів, які використовуються для читання у старших класах. Тексти повинні бути не тільки змістовно насиченими, але й структурно складними, щоб стимулювати учнів до аналізу, синтезу та інтерпретації інформації. Це дозволяє учням не лише засвоювати знання, але й розвивати навички самостійного мислення та вирішення проблем, що є необхідними для успішної підготовки до подальшого навчання та професійної діяльності.

Таким чином, мета навчання читання на уроках іноземної мови в старшій школі полягає у формуванні в учнів навичок та вмінь самостійного розуміння, аналізу та критичного осмислення іншомовних текстів різної

складності. Читання на іноземній мові має важливе значення для розвитку комунікативної компетентності учнів, оскільки воно допомагає розширити словниковий запас, розвивати мовну інтуїцію та покращувати орфографію й пунктуацію, збільшувати культурні знання та розширювати світогляд через знайомство з іноземними текстами. Навчання читання в старшій школі є важливим компонентом розвитку загальної мовної та комунікативної компетентності учнів.

1.2. Мета та зміст навчання аудіювання в старшій школі

Аудіювання є одним із ключових видів мовленнєвої діяльності, який займає особливе місце в навчальному процесі старшої школи. Оволодіння цим умінням є важливим компонентом у формуванні комунікативної компетентності учнів, що включає вміння сприймати та розуміти мовлення на слух у різних комунікативних ситуаціях. Аудіювання не лише сприяє розвитку мовленнєвих навичок, але й виступає основою для успішного оволодіння іншими видами мовленнєвої діяльності, такими як говоріння, читання та письмо [10]. Актуальність дослідження навчання аудіювання в старшій школі зумовлена зростаючими вимогами до рівня комунікативної компетентності учнів у сучасному глобалізованому світі. Уміння сприймати на слух інформацію, що передається іноземною мовою, є необхідною складовою для успішної інтеграції в міжкультурний простір та ефективної взаємодії в умовах багатомовного середовища. Крім того, аудіювання є важливим інструментом для забезпечення академічної успішності учнів, оскільки сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та розвитку критичного мислення [15].

Відтак, сьогодні аудіювання є одним із найважливіших аспектів у методиці навчання іноземних мов, оскільки без нього неможливе продуктивне мовне усне спілкування в діалогічній формі [4]. Оскільки діалогічне мовлення є двостороннім процесом, то недооцінка аудіювання, тобто сприйняття і розуміння мови на слух, може вкрай негативно позначитися на мовній

підготовці учнів до успішного та результативного перебігу акту спілкування [21].

Зауважимо, що слід розмежовувати поняття «аудіювання» та «слухання». Аудіювання відрізняється від слухання тим, що воно є більш складним когнітивним процесом, що включає не лише сприйняття звукових сигналів, але й їх розуміння та інтерпретацію. Слухання фокусується на простому вловлюванні звуків, тоді як аудіювання передбачає активне усвідомлення і аналіз отриманої інформації [26].

Компетентність в аудіюванні О. Бігич пояснює як «здатність слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування. Складовими компетентності в аудіюванні є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності [14, с. 280]. Розглянемо ці складові детальніше.

Компетентність в аудіюванні передбачає формування певних **вмінь**, а саме: мовленнєвих, навчальних, інтелектуальних, організаційних та компенсаційних (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Вміння, які є складовими компетентності в аудіюванні

Мовленнєві вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння виділяти в аудіотексті основну інформацію і прогнозувати його зміст; - вміння вибирати головні факти, не звертаючи уваги на другорядні; - вміння вибірково розуміти необхідну інформацію прагматичних текстів в опорі на мовну здогадку, контекст; - вміння ігнорувати невідомий мовний матеріал, несуттєвий для розуміння тощо.
Навчальні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння використовувати електронні засоби навчання; - вміння самостійно контролювати правильність свого вибору; - вміння працювати в парах і групах, звертатися по допомогу чи роз'яснення тощо.

Інтелектуальні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння прогнозувати, критично оцінювати почуту інформацію; - вміння поєднувати в процесі слухового сприймання мнемічну та логіко-сміслову діяльність; - вміння класифікувати й систематизувати отриману інформацію тощо.
Організаційні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння самостійно вчитися
Компенсаційні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - вміння використовувати мовну й контекстуальну здогадку та паралінгвістичні засоби для розуміння почутого, - вміння ігнорувати невідомий мовний матеріал, несуттєвий для розуміння тощо.

Як слушно зауважує О. Бігич у своїх наукових працях, ефективність розвитку аудитивних умінь зумовлюється рівнем сформованості у школярів мовленнєвих **навичок**, зокрема:

- фонетичних навичок (сприймання й розпізнавання окремих звуків та їх сполучень у мовленнєвому потоці, а також різних інтонацій);
- лексичних навичок (розпізнавання звукових образів лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння);
- граматичних навичок (розпізнавання на слух граматичних форм і прогнозування синтаксичних структур) [2, с. 20].

Наступним складником компетентності в аудіюванні є **знання**: декларативні та процедурні. До декларативних знань відносять мовні знання (фонем, інтоном, лексичних одиниць, граматичних структур тощо) та країнознавчі знання (культури країни виучуваної іноземної мови, зокрема фонові знання). До процедурних знань здебільшого відносять соціокультурні знання, зокрема мовленнєвої і немовленнєвої поведінки носіїв іноземної мови у процесі аудіювання [14, с. 281].

Аудіювання є складним видом мовленнєвої діяльності, і тому сучасні учні часто демонструють низький рівень оволодіння цим умінням. Процес навчання комунікації розпочинається з аудіювання, яке є джерелом значних труднощів для учнів [23].

У процесі навчання іноземної мови аудіювання виконує низку функцій. В першу чергу аудіювання виступає самостійним видом іншомовної мовленнєвої діяльності, наприклад слухання оголошень, лекцій, доповідей, радіо- і телепередач, співрозмовника по телефону, виступів акторів тощо.

Серед визначальних рис аудіювання як самостійного виду мовленнєвої діяльності О. Бігич виділяє такі:

- за характером мовленнєвого спілкування аудіювання, як і говоріння, відноситься до усних видів мовленнєвої діяльності.

- за роллю у процесі спілкування аудіювання, як і читання, є реактивним видом мовленнєвої діяльності.

- за спрямованістю на прийом і видачу інформації як і читання, аудіювання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності.

- аудіюванню характерна внутрішня, невиражена форма перебігу. Предметом аудіювання є чужа думка, яка закодована в аудіоповідомленні і яку треба розпізнати.

- продуктом аудіювання є умовивід, а його результатом – розуміння сприйнятого змісту і мовленнєва поведінка слухача [14, с. 281].

Крім того, аудіювання входить до складу діалогічного мовлення. У навчальному процесі з іноземної мови у закладах загальної середньої освіти аудіювання є також засобом навчання, наприклад при поясненні вчителем нового матеріалу, наданні інструкцій щодо виконання вправ тощо [14, с. 281].

На думку О. Бігич успішність формування компетентності в аудіюванні зумовлюється низкою факторів, серед яких:

1) умови сприймання аудіоповідомлення (темп, кількість пред'явлень та обсяг);

2) індивідуально-психологічні особливості самого слухача (рівня сформованості його мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності інтересу, переключатися з однієї розумової операції на іншу, швидко схоплювати тему повідомлення, співвідносити її з широким контекстом тощо);

3) мовні характеристики аудіоповідомлення (наявністю фонетичних, лексичних і граматичних труднощів) [14, с. 283-285].

Мета навчання аудіювання в старшій школі полягає в розвитку у учнів здатності розуміти і критично оцінювати інформацію, що подається усно. Це включає в себе формування навичок слухання і розуміння різних видів аудіоінформації, таких як лекції, новини, інтерв'ю та розмови, а також уміння виділяти основні ідеї та деталі, що важливі для глибшого сприйняття і аналізу [8]. Однією з ключових складових є розвиток вміння учнів працювати з різними акцентами, стилями мовлення та швидкістю передачі інформації, що сприяє більшій гнучкості у сприйнятті інформації в реальних умовах [25]. Зміст навчання аудіювання в старшій школі передбачає використання різноманітних аудіоматеріалів, які відповідають віковим і мовним особливостям учнів. Це можуть бути записи діалогів, монологів, наукових лекцій, культурних подій і новинних випусків. Важливо, щоб матеріали були актуальними і різноманітними за жанрами, що дозволяє учням ознайомитися з різними стилями і тематиками [9]. Процес навчання включає в себе тренування навичок активного слухання, які передбачають увагу до змісту, структури і нюансів мовлення, а також виконання вправ на перевірку розуміння почутого, наприклад, відповідь на питання, обговорення почутого та переказ інформації [29].

Учні старшої школи продовжують оволодіння компетентністю в аудіюванні з метою досягнення рівня B1 (для шкіл, у яких іноземна мова вивчається на рівні стандарту чи академічному рівні) та рівня B2 (для шкіл, які вивчають іноземну мову на рівні профільної філологічної підготовки). По закінченні старшої школи випускники повинні вміти розуміти висловлювання в межах запропонованих тем, а також автентичні, зокрема професійно орієнтовані тексти; висловлювання учителя та учнів; основний зміст пізнавальних радіо- і телепередач; зміст дискусії, що відбувається у класі або подається у звукозапису [14, с. 288].

Зауважимо, що аудіювання, як і читання, підпорядковується практичній меті як провідній, комплексно реалізуючись через освітню (набуття учнями різноманітних знань й отримання пізнавальної інформації з аудіоджерел), розвивальну (розвиток у школярів когнітивних процесів: уваги, пам'яті, мислення, уяви тощо) та виховну (виховання в учнів культури аудіювання, емоційно-ціннісного ставлення до почутого) цілі [14, с. 288].

В залежності від жанру аудіотекстів і комунікативного завдання в закладах загальної середньої освіти навчають різних видів аудіювання:

- з розумінням основного змісту аудіотексту (передбачає здатність учнів сприймати і розуміти загальну ідею або основний зміст аудіоматеріалу без занурення в деталі);

- з метою пошуку необхідної інформації, так зване пошукове аудіювання (спрямоване на знаходження конкретної інформації в аудіотексті);

- з повним розумінням змісту аудіотексту (передбачає здатність учнів сприймати та розуміти всю інформацію, подану в аудіотексті, включаючи як основну ідею, так і всі деталі, взаємозв'язки між ними, відтінки значень, інтонаційні та емоційні особливості. Це найбільш глибокий рівень аудіювання, який вимагає від учнів добре розвинених мовних та когнітивних навичок).

Існують різні класифікації вправ для навчання аудіювання, але кожна з них заснована на критерії їх спрямованості на розвиток мови або усних навичок. Здебільшого вправи на аудіювання, тобто вправи для навчання аудіювання, поділяються на підготовчі (тренувальні) і мовленнєві (комунікативні).

Підготовчі або тренувальні вправи призначені для розвитку технічних аспектів аудіювання та подолання індивідуальних труднощів, пов'язаних з різними аспектами сприйняття мовлення, змісту аудіоматеріалів та їхньої форми, а також сприйняття різних мовленнєвих завдань. Мета таких вправ - сформувати механізми аудіювання, такі як внутрішнє мовлення, оперативна та

довготривала пам'ять, розпізнавання та антиципація. Іншими словами, підготовчі вправи готують до виконання завдань з аудіювання.

Мовленнєво-комунікативні вправи сприяють розвитку здатності сприймати мовленнєві повідомлення в різних ситуаціях спілкування, як контактних, так і дистанційних. Вони спрямовані на поліпшення смислового сприйняття та досягнення певного рівня розуміння. Ці вправи орієнтовані на створення умов, що максимально наближені до реальних ситуацій спілкування.

Сучасна методична наука використовує типологію вправ, яка включає різні категорії, такі як виразні мовні, умовно-мовленнєві та мовленнєві вправи. Ця типологія детально описана в роботі вітчизняного вченого-методиста В. Редька [21, с. 288].

Мовні вправи мають за мету аналіз та покращення мовних навичок, таких як фонетика, граматики та лексики, поза контекстом мовленнєвої активності. Умовно-мовленнєві завдання відрізняються ситуативністю та наявністю конкретного мовленнєвого завдання, спрямовані на усвідомлення функцій мовних одиниць у комунікації. Мовленнєві вправи спрямовані на розвиток учнівської здатності сприймати мовленнєві повідомлення у наближених до реального спілкування ситуаціях. Важливо зауважити, що ці вправи не обмежуються лише використанням наявних знань і вмінь, але й спрямовані на їх подальше формування.

Роль вчителя тут полягає в тому, щоб залучити учнів до формування власних знань у взаємодії з друкованими, відео/аудіо матеріалами, вчителем; вчитель ні в якому разі не повинен бути пасивним. Посередник у роботі із зображенням/звуком, друкованими матеріалами. Тому слід докладати значних зусиль для викладання автентичних друкованих матеріалів та відео/аудіо матеріалів. Наприклад, при роботі з відео потрібно обрізати їх, використовувати субтитри, щоб прибрати лексичні труднощі тощо.

Крім того, у зміст навчання аудіювання в старшій школі входить розвиток критичного мислення та аналітичних навичок. Учні повинні

навчитися не лише сприймати інформацію, але й оцінювати її достовірність, розпізнавати маніпулятивні техніки та розрізняти суб'єктивні і об'єктивні точки зору. Це передбачає розбір і обговорення аудіоматеріалів, що містять аргументи, позиції та різні погляди, що допомагає учням розвивати власну думку і аргументувати її. Для досягнення цих цілей важливо впроваджувати різні методи та стратегії навчання, такі як інтерактивні вправи, групові дискусії, рольові ігри, а також технологічні засоби, наприклад, онлайн-платформи для прослуховування аудіоуроків та інтерактивні вправи для перевірки розуміння. Залучення сучасних технологій дозволяє створити більш динамічне і зацікавлене середовище для учнів, що сприяє покращенню їхньої мотивації до навчання та глибшому засвоєнню матеріалу [15].

Таким чином, навчання аудіювання в старшій школі є важливим компонентом мовної освіти, що допомагає учням ефективно сприймати, аналізувати і використовувати усну інформацію в різних контекстах. Це сприяє не лише підвищенню загального рівня комунікативної компетентності, але й розвитку навичок критичного мислення і комунікативної грамотності, що є важливими для успішної адаптації в сучасному суспільстві.

1.3. Сутність та зміст соціокультурної компетентності

Сучасна соціально-політична ситуація, яка складається у світі, свідчить про необхідність формування нових світоглядних пріоритетів, які б дозволили переломити ситуації цивілізаційних конфліктів. Як, як свідчить практика, посилюються, зокрема особливо зараз – в умовах російської агресії, що супроводжується такими негативними наслідками, як зростання ксенофобії та ворожості, особливо на національно-культурному ґрунті. Зазначені тенденції мають місце загалом у світі та зокрема в Україні – внаслідок російського вторгнення. Соціальна реальність, яка невпинно змінюється, вимагає адекватних їй змін змісту освіти, оскільки саме в рамках освітньої системи держава здатна цілеспрямовано формувати етнокультурні суспільні процеси [15].

Результатом даної ситуації стає включення вимог по формуванню шанобливого ставлення до історії та культури інших народів, як одного з основоположних світоглядних пріоритетів сучасної епохи до основних документів, що визначають зміст освіти.

Актуальним завданням освіти повинно бути забезпечення адекватної міжнародному рівню, загальної та професійної культури суспільства, формування поняття особистості людини та громадянина, інтегрованих в сучасне суспільство та націлених на вдосконалення цього суспільства. Зміст освіти має сприяти взаєморозумінню та співробітництву між людьми, народами незалежно від расової, національної, етнічної, релігійної та соціальної приналежності, враховувати різноманітність світоглядних підходів, у зв'язку з чим великого значення набуває формування соціокультурної компетентності [22].

Основу соціокультурної компетентності становить загальна культура людини [45]. Під культурою розуміються різні цінності групи людей (матеріальні та соціальні), включаючи звичаї та види поведінки. Культура – це не вроджена характеристика людини, це предмет засвоєння, який використовується людиною в процесі її життєдіяльності та у взаємодії з іншими людьми [53; 45].

Культура особистості – це рівень вихованості та освіченості людини. Вона визначається особистісними та діяльнісними особливостями індивіда, які закладаються в процесі виховання у сім'ї та в системі освіти. Культура особистості характеризується системністю, широтою, всебічністю та глибиною освоєння знань у галузі матеріальної та духовної культури [40].

Культура соціальної взаємодії (соціальна культура) переважно спрямована на поведінкові реакції індивіда у суспільстві, його спроможність спиратися на комунікативний досвід у процесі соціальної, зокрема міжкультурної взаємодії. Соціальна культура є регулятивним механізмом, основу якого становлять цінності та ідеали, що зумовлюють поведінку людей у суспільстві та їх соціальні взаємини [26].

У цілому, на сьогоднішній день, соціальна культура виступає засобом «виживання» людини у соціальному середовищі, визначає спосіб життя людей, дає їм необхідні орієнтири для ефективної взаємодії у суспільстві. У даному контексті, правила взаємодії, поведінки не задаються ззовні, а виробляються у процесі накопичення людиною духовно-практичного досвіду.

Розглянемо роль загальної культури людини у контексті міжкультурного взаємодії.

У процесі взаємодії з представниками інших культур ми так чи інакше запускаємо механізм порівняння власної та чужої культури.

Міжкультурна комунікація охоплює процеси взаємодії між представниками різних культур, що можуть відбуватися як у формі безпосередніх контактів між індивідами і їхніми спільнотами, так і через опосередковані канали комунікації. Це включає в себе мовленнєву та писемну комунікацію, а також електронні форми взаємодії [47].

На думку М. Беннета, усвідомлення культурних відмінностей проходить кілька етапів, включаючи етноцентристські стадії (накопичення уявлень про власну етнічну спільноту та її культуру як про центральну) та етнорелятивістські (прийняття культурних відмінностей як неминучого) [12].

На початкових етапах відбувається заперечення цих відмінностей. Можливе зведення фізичних чи соціальних бар'єрів до створення дистанції від усього, що відрізняється від власної культури. На наступному етапі інша культура починає усвідомлюватися як один із можливих поглядів на світ, міжкультурна чуйність зростає.

Заключні стадії характеризуються визнанням існування кількох точок зору на світ, формуванням поваги до особливостей поведінки, відмінностей у системі цінностей [52].

Таким чином, у процесі контактів між представниками різних культур відбувається зіткнення інтересів, поглядів, за яких кожен із партнерів спочатку не усвідомлює відмінності в цих поглядах, кожен вважає свої уявлення позитивними, нормальними, а уявлення іншого – незвичайними,

ненормальними, на основі чого на перший план спрямовується необхідність формування соціокультурної компетентності.

Перш ніж розпочати безпосередньо розгляд поняття «соціокультурна компетентність», необхідно проаналізувати поняття «компетентність».

Сам термін «компетентність» є похідним від слова «компетентний», яке означає знаючий, що веде до певної області.

У науковій літературі в поняття компетентності вкладають не лише загальну сукупність знань, а й знання можливих наслідків конкретного способу впливу, рівень уміння та досвід практичного використання знань [43]. Знання людини виступають як потенціал, науково-практичний багаж, який він має, але призвести до дії можуть лише додаткові чинники.

Вирізняють такі етапи формування компетентності [45]:

- неусвідомлена некомпетентність (людина не усвідомлює, що чогось не знає чи не вміє);
- усвідомлена некомпетентність (відбувається усвідомлення відсутності чи неповноти знань і умінь, необхідні вирішення конкретних пізнавальних чи практичних завдань);
- усвідомлена компетентність (освоєно знання та вміння, необхідні для здійснення даного виду діяльності, але для їх реалізації необхідна посилена концентрація уваги, зосередженість);
- неусвідомлена компетентність (здатність успішно виконувати роботу, не думаючи про неї).

Таким чином, компетентність включає не тільки знання і досвід, але і вміння розпорядитися ними при виконанні різних функцій.

У термін «соціокультурна компетентність» вкладається різне розуміння.

У культурологічних дослідженнях соціокультурна компетентність сприймається як мета соціокультурної освіти. Вона визначається вмінням людини знаходити відповідальне рішення професійних завдань у рамках соціокультурного контексту, а також готовністю та здатністю партнерів зі

спілкування до ведення діалогу на основі знань власної культури та культури партнера [44].

Ряд дослідників включають до структури соціокультурної компетентності такі компоненти як «культурна компетентність», «інформаційно-комунікативна компетентність» та «міжкультурна компетентність» [1; 46].

У рамках філософського підходу соціокультурна компетентність розглядається як сукупність наступних ознак [41]:

- сформованість ціннісних орієнтацій особистості;
- психологічна мобільність, комунікабельність індивіда;
- соціальна адаптивність;
- культурна толерантність;
- готовність до ведення діалогу;
- здатність людини адаптуватися та інтегруватися в соціумі.

Основоположники компетентісного підходу освіти не виділяють соціокультурну компетентність як окремий, самостійний феномен [40].

На думку І. Гладкої соціокультурна компетентність сприймається як інтегративна властивість особистості, заснована на теоретичній та практичній готовності індивіда здійснювати соціокультурну діяльність [49], Т. Гарасим розглядає соціокультурну компетентність з позиції обґрунтованості знань поведінкових актів на основі осмислено прийнятих рішень [6].

Структуру соціокультурної компетентності можна розглядати як сукупність наступних компетентностей: інформаційної, мотиваційної, комунікативної, операційно-діяльнісної, рефлексивної. Вони забезпечуються наявністю [27]:

1. Знань про особливості національної та загальнолюдської культури, про духовно-моральні засади життя окремих народів, про культурні та сімейні цінності, суспільні явища і традиції.

2. Інтересу до різних видів соціальної культури та потреби у діалоговій взаємодії, у створенні позитивної емоційної атмосфери спілкування.

3. Способів комунікації, що відповідають нормативам певної культурної ситуації, умінь застосовувати норми та правила, що створюють позитивні соціальні відносини у колективі;

4. Рефлексивних, аналітичних та прогностичних умінь, забезпечують можливість оцінювати власну поведінку та ситуації взаємодії з іншими людьми, мікроклімат у колективі з позиції норм соціальної культури;

5. Суспільно значущих мотивів спільної діяльності.

Таким чином, соціокультурну компетентність правомірно розглядати як цілісну особистісну сформовану якість людини, що виявляється у здатності вирішувати різноманітні соціальні, культурні та професійні завдання, що дозволяють їй бути компетентною у своїй галузі діяльності.

До структури соціокультурної компетентності включають також такі компоненти [34]:

- когнітивно-інформаційний (когнітивний);
- смислотворно-аксіологічний (мотиваційний);
- комунікативно-діяльнісний (регулятивний).

Когнітивно-інформаційний компонент включає в себе інформаційний елемент, що являє собою систему знань особистості про культуру, особливості національного менталітету, уявлення про ціннісні орієнтири країни мови, що вивчається, а також здатність отримувати і використовувати інформацію.

Сенсотворно-аксіологічний компонент соціокультурної компетентності характеризує емоційно-оціночне ставлення людини до міжкультурної взаємодії та її суб'єктів, що має на увазі прояв толерантності, емпатії та ціннісного ставлення до культури.

До складу комунікативно-діялісного компонента входять конкретні дії толерантного / нетолерантного реагування, які виявляють бажання спілкуватися/ дистанціюватися / демонструвати акти агресії по відношенню до індивідів інших культурних груп.

Отже, соціокультурна компетентність це комплементарне поняття, що включає як соціокультурні знання і вміння, так і ціннісні орієнтири, що визначають траєкторію соціальної комунікації [18].

У процесі характеристики соціокультурної компетентності доцільно звернутися до її функцій.

Як основні функції соціокультурної компетентності І. Сак виділяє [23]:

- відображення ставлення особистості до конкретної соціальної групи;
- актуалізація у ситуаціях соціальної дії в умовах групової спільності;
- само ототожнення індивіда з культурними зразками та стереотипами у процесі внутрішньо культурної соціалізації.

Таким чином, розглядаючи функції соціокультурної компетентності, можна підсумувати, що вони, перш за все, виступають як функції аналізу власної приналежності до тієї чи іншої культурної спільності, а також функцій оптимізації комунікативної діяльності в контексті соціально взаємодії.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що соціокультурна компетентність є одним із головних ресурсів розвитку людини в умовах глобалізації суспільних відносин. Соціокультурна компетентність забезпечує розуміння особистістю сутності етнокультурних відмінностей, здатність прогнозувати розвиток можливих конфліктів, приймати оптимальну поведінку у взаємодії з однолітками та дорослими, незалежно від їхньої культурної приналежності та культурних установок.

Далі розглянемо зміст та структуру іншомовної соціокультурної компетентності.

У зв'язку зі всім вище сказаним, до процесу навчання окремих навчальних дисциплін, включаються культурологічні компоненти які формують зміст соціокультурної компетентності. Предмет «Англійська мова» посідає у цьому ряду особливе місце.

Англійська мова, як будь-яка мовна система є суспільно-історичним продуктом, в якому знаходять своє відображення історія народу, його культура, система соціальних відносин, традицій [46]. Дана дисципліна, де

образна система безпосередньо і особливо сильно впливає на емоційний світ особистості, її ціннісні орієнтації, дає безліч можливостей для формування шанобливого ставлення до представників інших культур, оскільки спілкування англійською мовою це передусім міжкультурна взаємодія.

Учні вже на перших уроках іноземної мови знайомляться з мовою, що вивчається, як засобом спілкування. Вони навчаються розуміти іншомовну мову на слух (аудіювання), висловлювати свої думки через англійську мову (говоріння), читати іншомовну літературу, а також писати. Ці чотири види мовленнєвої діяльності становлять основний предмет і зміст навчання (діяльність вчителя) та основний об'єкт оволодіння змістом, (діяльність учня) у навчальному процесі з іноземної мови у контексті оволодіння міжкультурною взаємодією.

У педагогіці під формуванням розуміється процес цілеспрямованого педагогічного впливу на учнів, метою якого є розвиток певних якостей особистості, світогляду, ціннісних орієнтацій, знань, навичок [37]. Таким чином, саме у цьому контексті розуміємо поняття змісту соціокультурної компетентності для учнів старших класів.

У складному та динамічному педагогічному процесі педагогу, зокрема – вчителю англійської мови, доводиться вирішувати безліч типових та оригінальних завдань навчання. Щоб впевнено прогнозувати результат, приймати безпомилкові науково обґрунтовані рішення, вчитель повинен професійно володіти методами навчання.

Під методами навчання розуміються способи професійної взаємодії педагога та учнів з метою вирішення комплексу завдань навчального процесу для оволодіння його змістом [8].

Перша група методів: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні методи (оповідання, бесіда), наочні методи (демонстрація відеофільмів, використання аудіо-текстів).

У курсі англійської мови існує значна кількість тем, щодо яких акцент безпосередньо робиться на проблемі формування соціокультурної

компетентності, де велику роль відіграють словесні методи: розповідь, бесіда. Зокрема, такі теми, як «Сімейно-побутова культура в Україні та англомовних країнах», «Національна кухня України та англомовних країн», «Етикет та звичаї різних народів» сприяють порівняльному аналізу учнями різних аспектів власної культури та культури країн мови, що вивчається.

Програмою вивчення англійської мови також передбачені теми: «Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії», «Лондон – столиця Великобританії», «США», «Міста США», «Міста України» та інші. Все це дозволяє учням краще пізнати країни мови, що вивчається, познайомитися з їх історією, культурними традиціями, повсякденним життям людей.

В.Г. Редько виділяє наочні способи, зокрема демонстрацію фільмів і відеофільмів, які впливають на формування соціокультурної компетентності. Динамічність фільму сприяє активізації мовленнєвої діяльності учнів. Також фільм дозволяє свідомості глядача переноситися в інші хронотопи, які сприймаються як реально існуючі. Дана властивість відео використовується для введення лінгвокраїнознавчого матеріалу, що дає можливість зосереджувати увагу учнів на соціокультурному компоненті [31].

Використання вчителем аудіотекстів також створює можливості для пізнання іншомовної культури, що навчаються. Сприймаючи на слух англійську мову, учні проводять паралелі між своєю та досліджуваною мовою. Наприклад, назви багатьох професій є міжнародними (доктор, інженер, пілот), що породжує автоматичний запуск процесу зіставлення мовних одиниць, тим самим, знаходячи схожість культурних спільностей.

Мова та мовні одиниці, граматичні та лексичні звороти в автентичних матеріалах гарантують ввічливість, мирну, спокійну манеру ведення бесіди. Велика кількість іноземних слів та висловлювань, характеризують дбайливе ставлення до індивідуального, приватного життя людини. Це дає вчителю іноземної мови можливість у процесі викладання виховувати в учнів повагу до людей, культури та традицій іншої країни, а також гарні манери.

Друга група методів навчання, що включає методи формування інтересу до навчання, зокрема, сюжетно-рольові ігри, також дають значного впливу на формування соціокультурної компетентності у старших школярів.

Сюжетно-рольові ігри із допомогою англійської мови стають чудовим матеріалом для відпрацювання вивченої лексики, мовних конструкцій, стилів висловлювання та інтонаційних патернів. Вони дозволяють перейнятися культурою, пізнаючи її не просто інформаційно, а зсередини, приміряючи він її образи, світоглядні установки, цінності.

У третій групі методів навчання необхідно звернути увагу на методи письмової перевірки знань, умінь та навичок, а також самоконтроль за власною навчально-пізнавальною діяльністю.

«Метод листа» є важливим методом формування соціокультурної компетентності. Лист за своєю природою є складним мовленнєвим умінням, що дозволяє за допомогою системи графічних знаків забезпечувати опосередковане (через текст) спілкування [47].

Працюючи з країнознавчим матеріалом, використовуються прийоми функціонального призначення, зокрема «Link Lists» (порівняльна таблиця: зіставлення країн за заданими аспектами), завдяки якому виявляються подібності та відмінності в реаліях, фактах, звичаях та звичаях у країні мови, що вивчається, і своїй рідній країні за досліджуваної теми. Школярам дуже цікаво отримати інформацію про культурні реалії тієї країни, мову якої вони вивчають. Часто цей процес супроводжується так званим «культурним шоком». Починаються роздуми з приводу: «У вас так, а як у нас?», де більший акцент робиться на чуттєве сприйняття і тлумачення відмінностей [28].

Існують три види засобів, які можливо використовувати у процесі формування соціокультурної компетентності під час навчання іноземної мови [9]:

1. Вербальні (усне слово, мова вчителя).
2. Візуальні (об'єкти природного та штучного середовища, наочні посібники, кінофільми).

3. Технічні (прилади та пристрої, що використовуються в процесі навчання).

У процесі формування соціокультурної компетентності активно використовуються вербальні засоби навчання. Зокрема, урок англійської будується в контексті «діалогу культур». «Діалог культур» – це засіб залучення учнів до духовної культури інших народів та пізнання дійсності шляхом іншомовного спілкування, спосіб самопізнання та самовираження особистості у процесі спілкування. При вивченні англійської мови вчитель у своїй промові керується принципом рівноправності всіх людських культур, що допомагає уникнути етноцентризму, тобто почуття переваги власної мови та культури. Вчитель англійської займає таку позицію у процесі педагогічної діяльності, коли відбувається процес виховання в учнів поваги до культури іншого народу, формування здатності давати об'єктивну оцінку явищам культури іншого народу, пробудження в учнів бажання дізнатися якнайбільше про країну мови, враховуючи у своїй можливості взаємного збагачення культур. На підставі вище викладеного застосування контексту «діалогу культур» (обмін думками та досвідом, розуміння цінностей та традицій інших людей) у процесі формування соціокультурної компетентності у старших школярів на уроках англійської мови передбачає взаємозв'язок наступних аспектів [38]:

1. Пізнавальний (культурологічний) аспект: активізація наявних у досвіді учнів знань про культуру англійських країн; знайомство з культурою країни мови, що вивчається, шляхом порівняння наявних раніше знань і понять із знову отриманими, зі знаннями про свою країну, свою область, про себе самих; розвиток у них здібностей, що навчають представляти свою країну і культуру в умовах іншомовного і міжкультурного спілкування.

2. Навчальний аспект: розвиток культури усних виступів та писемного мовлення англійською мовою; розвиток уміння читати автентичні тексти лінгвокраїнознавчого змісту з різними навчальними стратегіями; розвиток вміння перекладати та користуватися словником.

3. Розвиваючий аспект: розвиток у них здібностей, що навчають використовувати англійську мову як інструмент спілкування в «діалозі культур» і цивілізації сучасного світу; розвиток лінгвокраїнознавчої та мовної спостережливості, творчої уяви, асоціативного та логічного мислення в умовах іншомовного навчального спілкування; розвиток комунікабельності, самостійності, вміння співпрацювати.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, можемо сказати, що соціокультурна компетентність — це здатність особистості інтегруватися, розуміти й ефективно взаємодіяти в різних соціокультурних контекстах. Вона відображає рівень обізнаності людини про культурні особливості, цінності, традиції, норми поведінки і соціальні очікування різних народностей, а також вміння використовувати ці знання для побудови комунікації та співпраці. А формування соціокультурної компетентності на уроках англійської мови допомагає розширити кругозір учнів, зробити навчання більш цікавим та мотивуючим, підготувати їх до реального спілкування з представниками інших культур, формувати світогляд відкритої, толерантної особистості.

1.4. Особливості формування соціокультурної компетентності в читанні та аудіюванні на старшому ступені навчання

В умовах глобалізації та інформаційного буму, вміння критично аналізувати й інтерпретувати різноманітні джерела інформації стало необхідним для успішної адаптації учнів до швидко змінюваного світу.

Формування соціокультурної компетентності на старшому ступені навчання передбачає формування трьох рівнів знань: загальнокультурних (набуваються під час навчання і самонавчання впродовж усього життя), знань про країну і культуру, мова якої вивчається (набуваються на уроках іноземної мови та заняттях з країнознавства) та міжкультурних знань (набуваються шляхом самоосвіти).

Знання про країну, мова якої вивчається, її культуру та носіїв вчені можна класифікують на ряд знань [14, с. 429]:

- про становлення і розвиток етносу і країни, основні історичні події, географію і клімат тощо, тобто історико-культурного фону;

- про суспільство, органи влади й управління, права, свободи та обов'язки громадян, економіку і соціальний устрій країни, її науку, культуру, мистецтво, освіту, релігію – соціокультурного фону;

- про національний стиль життя, духовні цінності, свята, звичаї і традиції, фольклор, особливості менталітету, кухню тощо, тобто, етнокультурного фону;

- про прийняті у країні символи, піктограми, значки тощо – семіотичного фону.

Набуті знання необхідні, перш за все, для формування навичок і вмінь правильно використовувати їх у спілкуванні з носіями мови, а також адекватно розуміти і коректно інтерпретувати будь-які автентичні тексти, фільми, твори мистецтва тощо [14, с. 429].

Оскільки у процесі навчання неможливо оволодіти усіма знаннями про культуру країни і засвоїти всі національно-культурні особливості спілкування з її представниками, то дуже важливо розвивати в учнів соціокультурну спостережливість і вміння усвідомлення та аналізу культурних розбіжностей [14, с. 432].

Формування лінгвосоціокультурної компетентності як складової іншомовної комунікативної компетентності не відбувається окремо від вивчення іноземної мови, а інтегрується в процес оволодіння учнями всіма мовленнєвими і мовними компетентностями. Однак освітня програма закладу загальної середньої освіти з іноземної мови не формулює чітких вимог до рівнів володіння лінгвосоціокультурними компетентностями на різних ступенях навчання [14, с. 433].

Лінгвосоціокультурну компетентність починають формувати вже на початковому ступені навчання. Цей процес продовжується протягом усього періоду навчання. Що стосується старшої школи, то у цей період учні продовжують знайомство із країнами, мова яких вивчається, у них

створюється система світоглядних, країнознавчих, культурознавчих, естетичних, етичних та історичних відомостей про країни та їх культуру.

В процесі формування соціокультурної компетентності, у старшокласників формуються певні вміння. Серед них О. Бігич виділяє такі:

- вміння розуміти й адекватно інтерпретувати культурознавчу і соціокультурну інформацію, отриману з різних джерел;
- вміння виділяти й розуміти соціокультурні факти в автентичних художніх текстах, співвідносити й узагальнювати їх;
- вміння враховувати соціолінгвістичні і соціокультурні особливості мовленнєвої поведінки в процесі спілкування у межах програмних тем;
- вміння знаходити, аналізувати й усвідомлювати відображені у мові деякі особливості культури і менталітету, норм і стандартів поведінки;
- вміння оволодівати найпростішими стратегіями вирішення міжкультурних непорозумінь [14, с. 434].

Тексти для читання та аудіювання беззаперечно є надійним джерелом країнознавчої, соціокультурологічної і соціальної інформації для отримання школярами знань про особливості країни, мова якої вивчається. Особливу роль у цьому процесі відіграють дотекстовий і текстовий етапи роботи.

О. Бігич на дотекстовому етапі рекомендує разом з учнями обговорювати не лише теми і проблеми, про які йтиметься у тексті, але й прогнозувати зміст тексту, порівнювати аналогічні проблеми з рідною культурою, аналізувати ймовірні шляхи їх розв'язання в обох культурах. Таким чином, процес формування соціокультурних знань розпочинається вже на цьому етапі і продовжується під час читання або слухання текстів [14, с. 437].

На текстовому етапі перед учнями ставиться завдання прочитати або прослухати текст з метою детального розуміння або вилучення конкретної соціокультурної інформації, яку у разі необхідності обговорюють і аналізують, адже накопичення країнознавчих знань не веде автоматично до адекватного розуміння іншої культури [14, с. 437]. Адже, розвиток критичного мислення є важливим елементом в процесі формування соціокультурної компетентності.

Вміння розпізнавати й аналізувати культурні та соціальні особливості, робити обґрунтовані висновки та узагальнення дозволяє учням краще орієнтуватися у світі, розуміти різноманітність точок зору і формувати свою власну позицію з урахуванням культурних та соціальних контекстів. Крім того, інтеграція соціокультурних аспектів в освітній процес сприяє розвитку міжкультурної компетентності, що є важливим для успішної комунікації в багатокультурному середовищі.

Ознайомлення учнів із найтиповішими зразками специфічних правил і норм спілкування тої чи іншої культури, моделями комунікативної поведінки можна здійснювати за допомогою автентичних друкованих, аудіо- та відеоматеріалів, у яких демонструються зразки комунікативної поведінки носіїв мови, яка вивчається [14, с. 438].

На жаль, створити умови, які б повністю відповідали середовищу іноземних мов, практично неможливо. Тому навчальні засоби та матеріали повинні максимально наближати учнів до мовного та соціального контексту, що вивчається.

Одним із ефективних способів розвитку соціокультурної компетентності є інтеграція проектної діяльності в освітній процес. Проекти, що включають дослідження культурних аспектів текстів, створення власних аудіовізуальних матеріалів або проведення соціальних опитувань, сприяють розвитку критичного мислення та навичок самостійного дослідження [25]. Такі проекти дозволяють учням не лише аналізувати вже існуючі матеріали, але й активно впливати на створення нових контентів, враховуючи соціокультурні особливості різних аудиторій.

Важливу роль у формуванні соціокультурної компетентності відіграє також взаємодія з носіями культури. Організація зустрічей з представниками різних культур, участь у культурних заходах або обмін досвідом через онлайн-платформи дозволяє учням отримати безпосередній досвід спілкування з людьми з інших культур. Це допомагає їм краще розуміти і оцінювати різноманітність культурних практик і поглядів, а також розвивати навички

міжкультурного діалогу. Не менш важливим є й розвиток навичок саморегуляції та самоконтролю, що включає здатність до осмисленого сприйняття та реагування на інформацію, яка може бути новою або несподіваною. Вміння адаптувати свої реакції до різних культурних і соціальних ситуацій є критично важливим для успішного спілкування і взаємодії у глобальному суспільстві [15].

Аналіз доступних Інтернет-ресурсів і їх подальше застосування у власній педагогічній діяльності дозволяє нам рекомендувати деякі онлайн-освітні ресурси, які будуть корисні в процесі формування соціокультурної компетентності старшокласників. Серед них: веб-сайт Британської Ради Learn English (<https://learnenglish.britishcouncil.org/>), яка популяризує британську культуру та сприяє вивченню англійської мови у світі, пропонуючи вправи для вдосконалення всіх аспектів та видів мовленнєвої діяльності: фонетики, лексики, граматики, читання, аудіювання, письма та говоріння. Завдання розподілені за рівнем знання англійської мови – від базового до поглибленого [30].

Онлайн-платформа Learn English Teens (<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/>) містить веселі відео, ігри, вікторини, велику кількість краєзнавчого матеріалу, поради щодо іспитів та перевірку рівня сформованості всіх мовних вмінь [26].

На основі власного досвіду, виділяємо також переваги використання різноманітних автентичних навчально-методичних джерел веб-сайтів:

- текстових документів, текстових та мультимедійних презентацій, аудіо- та відеоподкастів, особливо відео на YouTube;

- матеріали визнаних міжнародних освітніх сайтів (British Council, BBC Learning English) та інформаційно-розважальних, наприклад, пошукова система Yahoo, яка регулярно оновлює публікації на різні теми, мова яких сучасна, барвиста, насичена різними фразовими дієсловами, словосполученнями, ідіомами [30].

На інтернет-платформі YouTube є багато якісного англомовного відеоконтенту, який також можна інтегрувати в процес навчання аудіювання. Це відеоматеріали англомовних блогерів, які переважно є носіями мови; пізнавальні та освітні канали YouTube, які пропонують короткі відеоролики з цікавими дослідженнями та фактами з різних сфер життя, мотиваційні відео та поради (Bright Side, Bestie); швидкий доступ до інформації, коли потрібно перевірити значення, вимову чи переклад слова в будь-якому онлайн-словнику; знаходити інформацію з різних галузей знань в інтернет-енциклопедії «Вікіпедія» та інших авторитетних довідкових інтернет-виданнях; дистанційне навчання дозволяє максимально вдосконалити фонологічну та аудіативну компетентності, адже учні мають можливість майже безперервно слухати живу англійську мову як в аудиторії, так і поза нею; завдяки постійному доступу до Інтернет-ресурсів та їх активному використанню [28].

Використання різноманітних текстів і аудіоматеріалів, що відображають різні соціальні та культурні перспективи, допомагає учням формувати вміння адаптувати свої комунікаційні стратегії відповідно до культурного контексту, що робить їх більш підготовленими до глобальних викликів та міжкультурного спілкування.

Наголосимо, що процес формування соціокультурної компетентності в читанні та аудіюванні також передбачає активне використання методів та інструментів, що сприяють глибшому зануренню в культурний контекст текстів і аудіо. Це може включати аналіз літературних і медійних творів, дослідження культурних особливостей і соціальних явищ, які відображені в цих матеріалах. Використання міждисциплінарного підходу, що поєднує літературознавство, соціологію, культурологію та історію, допомагає учням отримати комплексне уявлення про різноманітні культурні та соціальні контексти [8].

Таким чином, формування соціокультурної компетентності в читанні та аудіюванні на старшому ступені навчання є багатограним і комплексним

процесом, що вимагає інтеграції різних підходів і методів навчання. Це не тільки допомагає учням краще орієнтуватися у культурному і соціальному середовищі, але й готує їх до активної участі в сучасному глобалізованому світі.

РОЗДІЛ 2

ДИДАКТИЧНІ ПЕРЕУДМОВИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ В ІНТЕГРОВАНОМУ РОЗВИТКУ РЕЦЕПТИВНИХ УМІНЬ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

2.1. Роль мультимедійних матеріалів у навчанні іноземних мов

Мультимедійні технології відіграють ключову роль в сучасній освіті, суттєво змінюючи традиційний підхід до навчання та забезпечуючи нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу. Вони дозволяють інтегрувати різноманітні формати інформації, такі як текст, аудіо, відео та графіка, що сприяє створенню більш динамічного і інтерактивного навчального середовища. Класифікувати мультимедійні технології можна за різними ознаками, наприклад, за типами медіа, які вони використовують, або за функціональними можливостями.

По-перше, мультимедійні технології можна поділити на програмні та апаратні. До програмних відносяться різноманітні освітні програмні забезпечення, такі як інтерактивні підручники, навчальні ігри, програми для створення відеоуроків та презентацій. Апаратні технології включають комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки та проектори, які використовуються для відображення та взаємодії з мультимедійним контентом.

По-друге, мультимедійні технології можна класифікувати за функціональними можливостями:

- інтерактивні технології дозволяють учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, наприклад, через інтерактивні дошки та програмні забезпечення для створення тестів та завдань.
- Технології віртуальної та доповненої реальності забезпечують занурення в навчальний контекст, дозволяючи учням досліджувати

віртуальні середовища або накладати додаткову інформацію на реальний світ.

- Комунікаційні технології включають інструменти для відеоконференцій, форуми та чати, що полегшують співпрацю між учнями та викладачами, а також дозволяють здійснювати дистанційне навчання [24].

Мультимедійні технології відкривають широкий спектр можливостей для викладання іноземних мов у старшій школі. Їх інтеграція в навчальний процес значно підвищує якість засвоєння матеріалу та сприяє більш ефективному навчанню. Розглянемо детальніше кілька основних аспектів їх впливу та переваг.

Перше, що слід зауважити, це мотивація та залученість учнів у процес навчання. Мультимедійні матеріали роблять уроки більш цікавими та динамічними. Учні старшої школи часто втрачають інтерес до традиційних методів навчання, особливо коли справа стосується запам'ятовування великого обсягу інформації. Використання відео, аудіокниг, пісень або інтерв'ю з носіями мови сприяє більш активній участі у процесі. Це допомагає учням більше зануритися в мовне середовище та краще засвоювати матеріал.

Не менш важливим аспектом використання мультимедійного матеріалу є реалістичний контекст. Мультимедійні засоби дозволяють створювати реалістичні мовленнєві ситуації, які важко відтворити в традиційному класі. Наприклад, відео з носіями мови дають учням змогу спостерігати за справжнім спілкуванням, жестами, культурними особливостями мовлення. Це допомагає зрозуміти не лише мовні конструкції, а й соціокультурний контекст, що є важливим елементом вивчення мови.

Крім того, мультимедійні матеріали дозволяють розвивати всі аспекти мовленнєвої компетентності комплексно: аудіювання (аудіокниги, подкасти, фільми та музика дозволяють учням тренувати сприйняття мови на слух), читання (доступ до електронних книг, статей і новин іноземною мовою допомагає розвивати вміння читання та розуміння текстів), говоріння

(інтерактивні симулятори та програми для відеозв'язку, наприклад, Skype або Zoom, надають можливість спілкуватися з носіями мови або іншими учнями), письмо (онлайн-інструменти для написання текстів та отримання зворотного зв'язку, такі як Grammarly або спеціалізовані платформи для обміну письмовими завданнями) [11, с. 40].

Ще одним аспектом впливу мультимедійного матеріалу є інтерактивність і зворотній зв'язок. Інтерактивні програми для вивчення мов, зокрема онлайн-платформи або мобільні додатки такі як Duolingo, Memrise, Quizlet, дозволяють учням старшої школи самостійно перевіряти свої знання та отримувати миттєвий зворотній зв'язок. Інтерактивні методи навчання сприяють більш активній участі учнів у процесі, допомагають розвивати критичне мислення та самостійно відслідковувати прогрес. Це дає можливість індивідуалізувати навчання, враховуючи рівень кожного учня, його потреби та швидкість навчання.

Також використання мультимедійних матеріалів на уроках іноземної мови в старшій школі сприяє варіативності форм і методів навчання. Учителі можуть поєднувати різні форми роботи: від перегляду фільмів до інтерактивних тестів та онлайн-вправ. Це допомагає уникнути одноманітності на уроках та підтримувати інтерес учнів протягом всього навчального процесу [11, с. 44].

Слід зазначити, що Інтернет і мультимедійні ресурси надають доступ до великої кількості автентичних матеріалів – новин, подкастів, відео, блогів, соціальних мереж. Завдяки мультимедійним технологіям учні мають можливість зануритися в справжнє мовне середовище, не виходячи з класу. Відео з носіями мови, інтерактивні симулятори ситуацій (наприклад, діалог у магазині чи кафе), перегляд серіалів або телепередач іноземною мовою дозволяють учням відчувати, як використовується мова у повсякденному житті. Це важливо для старшокласників, які вже мають базові знання і прагнуть зануритися у реальне мовне середовище. Спілкування з носіями мови через

мультимедійні засоби дає можливість почути "живу" мову і вивчати сучасні мовні конструкції.

Мультимедійні технології надають можливість використовувати візуальні засоби, такі як інфографіка, відео, анімації, які допомагають краще засвоювати складні мовні концепти, такі як граматичні правила або нова лексика. Наприклад, інтерактивні карти слів (mind maps) або граматичні тренажери полегшують запам'ятовування та структурування знань [11, с. 47].

Перехід до використання мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов, зокрема в старших класах, відкриває нові горизонти для підвищення ефективності навчального процесу. Мультимедійні ресурси забезпечують учням можливість зануритися в мовне середовище через реалістичні відео та аудіоматеріали, що допомагає розвивати навички слухання та розуміння мови. Наприклад, відеоуроки з носіями мови, документальні фільми та музичні кліпи створюють умови для природного сприйняття мовних конструкцій і акцентів.

Інтерактивні програми і додатки дозволяють учням практикувати граматику та лексику у вигляді ігор та завдань, що робить процес навчання більш цікавим та мотивуючим [51]. Крім того, платформи для створення та обміну контентом дозволяють учням реалізувати творчі проекти, такі як відеоінтерв'ю або презентації на іноземній мові, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок і критичного мислення.

Комп'ютерні технології відіграють особливу роль на сучасному рівні глобалізації. Учні можуть безпосередньо спілкуватися з носіями мови через соціальні мережі чи відеозв'язок. Комп'ютерні програми також можна використовувати для дослідження сформованості соціолінгвістичної компетенції у вигляді тестів, творчих завдань, проектних робіт тощо.

Зокрема, варто розглянути явище смс-мови, яке набуло поширення серед підлітків та молоді не лише за кордоном, а й в Україні. Він використовує скорочення слів, буквено-цифрові скорочення та ігнорує правила граматики, пунктуації та ввічливості. Адже мета таких повідомлень – швидко та з якомога меншими зусиллями донести думку [18; 20].

Основна складність у розвитку навичок спілкування мовою під час традиційного викладання англійської мови, здається, полягає в обмеженій здатності спілкуватися з носіями мови. Ці труднощі учні можуть частково подолати завдяки онлайн-спілкуванню за допомогою сучасних електронних та комп'ютерних засобів. Варто зазначити, що європейські вчителі та методисти вважають практично неможливим формування соціолінгвістичної компетенції учнів без участі їх у програмах повного занурення в соціолінгвістичний контекст мови, що вивчається (Immersion Programs). Адже те, що характерно для однієї культури, може бути не властиво іншій [33].

Крім того, деякі методисти відзначають, що елементи формування соціокультурної та соціолінгвістичної компетенції подаються в підручниках як дещо сторонній додатковий матеріал. Тобто розроблений матеріал для викладання соціокультурних та соціолінгвістичних аспектів досліджуваної мови є неадекватним [28, 33].

Використання новітніх технологій і методів навчання, участь учнів у кооперативному навчанні, проектній роботі, заохочення спілкування іноземною мовою між собою та з носіями мови, проведення заходів іноземною мовою в навчальних закладах тощо зможе допомогти подолати такі труднощі.

Знання іноземної мови є незаперечним і визнаним більшістю провідних українських та зарубіжних методистів. За словами Р. Потапової, впровадження цифрових технологій у практику викладання іноземних мов може вирішити низку важливих проблем навчального процесу, зокрема скоротити часовий розрив між знайомством з новими університетами та перевіркою результатів, подолати проблему недостатньої диференціації навчання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та вихованців, налагодження процесу цільової підготовки учнів та вихованців, методики самостійної роботи [9, с.54].

Використання комунікаційних технологій забезпечує можливість для спілкування з носіями мови через онлайн-чат або відеозв'язок, що сприяє розвитку навичок спілкування та культурної компетентності. Також,

технології віртуальної реальності можуть створити імітацію мовних ситуацій, що дозволяє учням практикувати мову в умовах, наближених до реальних. Таким чином, мультимедійні технології в навчанні іноземних мов на старшому ступені навчання забезпечують комплексний підхід до розвитку мовних та мовленнєвих навичок, мовленнєвих умінь, інтегруючи різноманітні медіа формати і технології для створення динамічного і мотивуючого навчального середовища [41].

Використання комп'ютерних навчальних програм істотно модифікувало процес навчання іноземних мов, його електронізацію. Подальший розвиток технологій – поява Інтернету та доступу до нього – призвело до загальних змін у викладанні іноземних мов, тому що з'явилися нові можливості та ресурси, яких раніше не було. Американський методист M. Warshauert P. F. Whittaker у 1997 році назвав основні причини використання Інтернету у навчанні учнів іноземних мов:

1) він підтримує вивчення мови через лінгвістичний характер онлайн-спілкування. Виявилось, що електронний дискурс складніший за усний з точки зору лексичних і синтаксичних аспектів;

2) забезпечує оптимальні умови для навчання письма завдяки створенню автентичної аудиторії користувачів сайту для письмового спілкування;

3) підвищує мотивацію учнів до навчання;

4) Інтернет-навички є запорукою професійного зростання, адже вивчення англійської мови через мережу також допомагає оволодіти ефективними методами роботи в Інтернеті [10, с.27].

Сьогодні мультимедійні технології відіграють ключову роль у сфері освіти, що розвивається динамічно. Це пояснюється тим, що мультимедіа об'єднує в собі відео- та аудіо-ефекти, керовані інтерактивним програмним забезпеченням, за допомогою сучасних технічних засобів і програмного забезпечення. Ці технології дозволяють поєднувати текст, звук, графіку, фотографії та відео у цифровому форматі. Використання мультимедійних

засобів спрощує сприйняття інформації, оскільки вони можуть бути представлені в різних форматах, включаючи аудіо та відео [5].

Мультимедійні технології навчання іноземної мови у школі не можуть замінити вчителя, проте вони можуть значно розширити його можливості та робити навчання більш різноманітним, що призводить до підвищення продуктивності навчання учнів. Згідно з дослідженнями, людина запам'ятовує 20% відеоінформації та 30% аудіоінформації. Інтеграція візуального, аудіо та практичного матеріалу забезпечує ефективніше запам'ятовування, що може становити до 80% продуктивності. Крім того, використання мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов допомагає розкрити творчий потенціал кожного учня [4].

Мультимедійні методи навчання іноземної мови у старшій школі охоплюють широкий спектр інструментів, таких як електронні підручники, матеріали, розроблені вчителем, використання програми Power Point для презентації інформації, використання відеоматеріалів, електронні завдання, рольові ігри, інтерактивні електронні дошки та інші.

Електронні підручники дозволяють вчителю знайти індивідуальний підхід до кожного учня, сприяють підвищенню мотивації до вивчення мови, а також роблять учнів активними учасниками навчального процесу. Серед переваг електронних підручників варто виділити їх наочність, можливість коригування та адаптації до потреб групи, можливість самоконтролю та отримання зворотного зв'язку, а також легкість в застосуванні.

Використання відеоматеріалів є ефективним способом подання інформації, оскільки візуальна складова сприяє кращому сприйняттю матеріалу і полегшує його засвоєння.

Електронна пошта може використовуватися як інструмент для контролю та спілкування між вчителем та учнем. Це дозволяє учням уточнити інформацію або вирішити питання, що виникають поза аудиторним часом, тим самим допомагаючи їм краще підготуватися до домашніх завдань та відповідати потребам вчителя.

Інтерактивні електронні дошки є найбільш мультимедійною та ефективною технологією у процесі вивчення іноземної мови. Завдяки ним матеріал подається чітко та повністю, що допомагає кожному учню активно залучатися до уроку, візуалізувати та структурувати вправи, підвищує мотивацію та зацікавленість учнів [1].

Одним із способів передачі навчального контенту за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій є мультимедійні презентації. Це допоможе краще запам'ятати зміст і підкреслити ключові моменти. Мультимедійні презентації є одним із найпоширеніших засобів візуалізації навчальних матеріалів. Обсяг інформації в електронних презентаціях значно більший, ніж у традиційних презентаціях, завдяки мультимедійним презентаціям, які містять не лише текст і графіку, а й анімацію, відео та звук.

Презентації, які використовують зображення та анімацію, візуально привабливіші, ніж простий текст, підтримують бажаний емоційний стан і їх легше розпізнати та запам'ятати. Такі презентації покликані показати історію вчителя та дозволити йому максимально використати пізнавальні особливості кожного учня.

Можливість анімації дозволяє зосередити увагу учнів на найважливіших моментах уроку та допомагає зрозуміти логіку побудови окремих висновків, схем і таблиць. Мультимедійні презентації одночасно використовують графічні, аудіо (звукові) та візуальні інформаційні ефекти, що дозволяє вчителям проявляти креативність та індивідуальність учнів і уникати формальних підходів до навчання.

Можливість використання інформації, ілюстрацій та різноманітних вправ, економія часу та матеріальних ресурсів та розширення педагогічного простору уроку. На ринку програмного забезпечення є одна з найефективніших програм для створення презентацій – Microsoft PowerPoint. Зручний інтерфейс програми з багатьма можливостями анімації та різноманітним імпортом графічного, відео- та аудіоконтенту дозволяє вчителям легко створювати власні презентації.

Формат і місце проведення презентацій на уроці буде різним залежно від змісту заняття та цілей вчителем.

Етапи уроку використання мультимедійних презентацій (рис. 2.1):

Рис.2.1. Етапи уроку з використанням мультимедійних презентацій

Завдяки використанню мультимедійних презентацій в учнів спостерігається [10]:

- підвищення концентрації уваги;
- включення всіх видів пам'яті: зорової, слухової, моторної, асоціативної;
- швидше і глибше сприймання викладеного навчального матеріалу;
- підвищення інтересу до вивчення предмету;
- зростання мотивації до навчання.

Таким чином, бачимо, що мультимедійна презентація є віртуальним помічником учителя, який дозволяє швидко повернутися до будь-якої частини навчального матеріалу, пояснювати матеріал скільки завгодно разів, не втомлюючись, зберігати та передавати інформацію.

Крім того, вчитель економить час на перевірку завдань і контроль знань учнів.

Таким чином, мультимедійні матеріали сприяють значному підвищенню ефективності вивчення іноземних мов у старшій школі. Вони стимулюють інтерес учнів, забезпечують доступ до автентичних джерел та дають

можливість практикувати різні мовні навички, мовленєві навички й вміння. Інтеграція мультимедіа в навчальний процес дозволяє краще адаптувати уроки до сучасних вимог і допомагає учням не лише вивчати мову, а й краще зрозуміти культурний контекст її використання.

2.2. Критерії та принципи відбору мультимедійних матеріалів для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старшій школі

В сучасній освіті мультимедійні матеріали відіграють ключову роль у розвитку учнів, забезпечуючи інтегрований підхід до навчання та сприяючи формуванню рецептивних умінь і соціокультурної компетентності. Інтеграція мультимедійних ресурсів у навчальний процес дозволяє створити багатогранне навчальне середовище, яке відповідає сучасним вимогам та потребам учнів старшої школи. Основною метою використання таких матеріалів є не тільки поліпшення засвоєння інформації, але й розвиток критичного мислення, навичок аналізу та здатності до інтеграції знань у різні контексти.

Вибір мультимедійних матеріалів для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності в старших класах є ключовим для забезпечення якісного навчання. Критерії та принципи відбору таких матеріалів повинні ґрунтуватися на специфічних вимогах, які забезпечують ефективність навчального процесу. По-перше, мультимедійні матеріали повинні відповідати освітнім цілям і завданням навчання. Це означає, що вони мають бути спрямовані на розвиток конкретних рецептивних умінь, таких як читання і аудіювання, а також соціокультурної компетентності учнів. Наприклад, для розвитку навичок читання необхідні матеріали, які містять текстові фрагменти з різних жанрів і стилів, що допомагає учням адаптуватися до різних типів текстів. Для аудіювання важливо використовувати матеріали з чіткою артикуляцією і природним темпом мовлення, що дозволяє учням тренувати слухову сприйнятливність [50].

По-друге, мультимедійні матеріали повинні бути інтерактивними та мотиваційними. Інтерактивні елементи, такі як відео, аудіо, анімації та інтерактивні вправи, можуть значно підвищити залученість учнів і забезпечити більш глибоке розуміння матеріалу. Мотиваційні аспекти включають в себе можливість для учнів самостійно вибирати завдання або контролювати темп навчання, що дозволяє зберігати їхню зацікавленість і стимулювати активну участь у навчальному процесі [51].

По-третє, важливо враховувати культурні та соціальні аспекти мультимедійних матеріалів. Матеріали повинні відображати різноманіття культур і соціальних контекстів, що сприяє розвитку соціокультурної компетентності учнів. Це включає в себе представлення різних культурних традицій, соціальних ситуацій та мовних варіацій, що допомагає учням краще розуміти і взаємодіяти в багатокультурному середовищі. Останнім, але не менш важливим критерієм є доступність і технічні вимоги мультимедійних матеріалів. Матеріали повинні бути доступні на різних платформах і пристроях, що забезпечує їх легке використання в навчальному процесі. Вони також повинні бути технічно сумісними з існуючим обладнанням у школі, щоб уникнути технічних труднощів [53].

Вибір мультимедійних матеріалів для навчання іноземних мов у старшій школі має базуватися на низці критеріїв і принципів, які сприяють інтегрованому розвитку рецептивних умінь (аудіювання та читання) та соціокультурної компетентності. У старшій школі учні вже мають достатній рівень володіння мовою, тому ключовим завданням стає не лише розвиток мовленнєвих навичок та вмінь, але й формування розуміння культурного контексту. Правильно підібрані матеріали дозволяють занурити учнів у реальне мовне середовище та готують їх до використання мови у міжнародному контексті.

При відборі мультимедійних технологій, які будуть ефективними для комплексного розвитку навчання читання, аудіювання та соціокультурної

компетентності варто керуватися певними критеріями. Розглянемо їх детальніше.

1) Відповідність рівню знань учнів. Матеріали мають відповідати мовному рівню учнів, не бути занадто складними або простими. Важливо обирати матеріали, які кидають виклик учням, але не викликають перевантаження. Доцільним буде використання матеріалів на рівні B1–B2 для старшокласників, таких як новини з адаптованими субтитрами, або тексти із лексиною, що частково вже знайома учням.

2) Тематика, що відповідає інтересам та потребам учнів. Матеріали мають відображати актуальні для старшокласників теми та викликати інтерес. Важливо включати теми, пов'язані з молодіжною культурою, наукою, технологіями, соціальними питаннями. Це можуть бути відео на теми екології, технічних інновацій, подорожей, музики, кіно, особливостей студентського життя за кордоном.

3) Культурна релевантність. Матеріали повинні відображати культурні особливості країн, мова яких вивчається, та сприяти розширенню знань учнів про звичаї, традиції, соціальні норми і цінності цих країн. Підвищення рівня соціокультурної компетентності допомагає учням краще розуміти культурний контекст мови та сприяє міжкультурній комунікації. Можна використати відео або тексти про національні свята, звичаї, типові культурні риси, мультимедійні матеріали про відомих письменників, музикантів, науковців.

4) Ясність та структурованість. Матеріали повинні бути чіткими, структурованими, із можливістю легко відстежувати основні ідеї та зміст. Для розвитку рецептивних умінь важливо, щоб учні могли виділяти ключові моменти, розуміти загальну ідею тексту або аудіоматеріалу. Для цього варто використовувати відео або тексти, розбиті на логічні частини з чіткими паузами або акцентами, які полегшують сприйняття інформації. Це допомагає учням покращити навички аудіювання та читання, розвиваючи їхню здатність до інтерпретації мовного матеріалу.

5) Автентичність. Матеріали мають бути створені носіями мови для реальних комунікативних потреб. Автентичні ресурси дозволяють учням старшої школи краще зрозуміти реальну мову, яка використовується в повсякденних ситуаціях. Гарно підійдуть новинні репортажі, інтерв'ю, відеоблоги, фільми, соціальні мережі, подкасти, електронні книги. Як результат, учні отримують досвід роботи з сучасною мовою та культурними особливостями її використання, що підвищує рівень соціокультурної компетентності.

б) Можливість інтеграції з іншими видами діяльності. Мультимедійні матеріали повинні дозволяти подальший розвиток мовленнєвих умінь через дискусії, письмові завдання або проєктну роботу. Це сприяє використанню мови в реальних комунікативних ситуаціях. Наприклад, запропонувати учням переглянути відео або прослухати подкаст з наступним обговоренням або письмовим завданням, де учні мають висловити свою думку.

Використання мультимедійних технологій на уроках англійської мови в старшій школі допомагає урізноманітнити навчальний процес, зробити його більш інтерактивним і стимулювати інтерес учнів. Відбір таких технологій потребує врахування низки принципів, щоб вони максимально сприяли розвитку рецептивних вмінь і соціокультурної компетентності учнів. Основні принципи, на яких має ґрунтуватися вибір мультимедійних технологій, наведено нижче:

1) Принцип педагогічної доцільності. Технології повинні підбиратися з огляду на навчальні цілі і завдання. Не всі мультимедійні засоби однаково корисні для всіх етапів уроку. Важливо вибрати ті, що найбільш ефективно підтримують освітні цілі. Наприклад, для розвитку вмінь аудіювання можна використовувати подкасти або відео з автентичними мовними ситуаціями (BBC Learning English, TED Talks), для закріплення лексики – інтерактивні вправи на платформах типу Quizlet або Kahoot.

2) Принцип відповідності рівню знань та підготовки учнів. Обрані технології повинні відповідати рівню мовної компетентності учнів. Якщо технологія занадто складна або навпаки занадто проста, це може призвести до втрати інтересу або перевантаження учнів. Наприклад, для учнів з рівнем А2–В1 доцільно використовувати інтерактивні відеоуроки з субтитрами (наприклад, на платформах FluentU або Edpuzzle), тоді як учням з рівнем В2 і вище можна запропонувати автентичні фільми або новинні репортажі без субтитрів.

3) Принцип доступності та технічної сумісності. Мультимедійні технології мають бути доступними для використання як учням, так і вчителям. Важливо враховувати технічні можливості шкіл та учнів (доступ до інтернету, наявність гаджетів). Технічні труднощі можуть перешкоджати ефективності уроків і знижувати мотивацію, тому важливо обирати технології, які легко впроваджувати і використовувати.

4) Принцип багатоканальної подачі інформації (мультимодальності). Використання мультимедійних технологій має охоплювати різні канали сприйняття інформації (аудіо, відео, графіка, текст), що активізує різні когнітивні процеси. Це сприяє ефективному розвитку як читання, так і аудіювання, оскільки учні сприймають інформацію за допомогою тексту, звуку та зображень одночасно. Наприклад, використання відео з субтитрами, інтерактивних текстів із можливістю прослуховування аудіо, або інтерактивних книг, які поєднують текст, звук і візуальні ефекти значно покращує розуміння учнями того, що вони бачать або чують.

5) Принцип культурної релевантності. Технології повинні надавати можливість учням вивчати культурні аспекти мови, розширюючи їхню соціокультурну компетентність. Ресурси мають відображати реальні культурні контексти та показувати різноманітність мовних ситуацій у різних країнах. Це сприяє глибшому розумінню учнями мови в контексті, формує міжкультурну толерантність і підвищує їхню соціокультурну компетентність. Доцільним буде використання документальних фільмів, відео про культурні

традиції англомовних країн, літератури, музики та інших культурних артефактів.

6) Принцип інтерактивності. Мультимедійні технології повинні сприяти активній взаємодії учнів з навчальним матеріалом. Чим більше учні залучені до процесу, тим краще розвиваються їхні навички сприйняття тексту та аудіювання. Інтерактивні завдання та платформи дозволяють учням самостійно виконувати завдання, перевіряти свої знання і зворотний зв'язок. Наприклад, використання платформ типу Edpuzzle, де учні можуть слухати відео або аудіо, відповідати на запитання в реальному часі та отримувати негайний зворотний зв'язок.

7) Принцип поетапності. Матеріали повинні подаватися поступово, з урахуванням складності та новизни інформації. Важливо, щоб технології дозволяли переходити від простіших завдань до складніших, забезпечуючи глибше занурення в матеріал на кожному етапі навчання. Це допоможе учням поступово адаптуватися до нової інформації, не відчуваючи перевантаження. Доцільним буде використання платформ, які дозволяють почати з простих текстів або аудіозаписів із високою частотою повторень ключових слів і поступово збільшувати складність, наприклад, такі платформи як Newsela, TED-Ed тощо.

8) Принцип багаторівневого впливу на рецептивні та продуктивні вміння. Обрані мультимедійні технології мають сприяти розвитку як рецептивних умінь (читання, аудіювання), так і продуктивних (говоріння, письмо), створюючи можливості для інтегрованого підходу до вивчення мови. Інтегрований розвиток мовленнєвих умінь дозволяє учням гармонійно розвивати всі аспекти володіння мовою, що є важливим для їхньої комунікативної компетентності. Використання ресурсів, де після прослуховування або читання учні можуть взяти участь у дискусії, написати відгук або створити власне відео на базі опрацьованого матеріалу, наприклад, BBC Learning English, TedEd тощо.

9) Принцип мотивації та залучення. Мультимедійні технології повинні мотивувати учнів до вивчення мови через інтерактивність, цікаві завдання та теми, які відповідають інтересам підлітків. Важливо, щоб технології підтримували інтерес і створювали умови для активної участі. Мотивація є ключовим чинником успішного навчання, особливо у старшій школі, де учні більш вибіркові у своїй залученості. Доцільним є використання гейміфікованих платформ на зразок Kahoot, Duolingo, де учні отримують миттєвий зворотний зв'язок, змагаються між собою або накопичують бали за виконані завдання.

Ці принципи дозволяють створити сприятливе середовище для ефективного та цікавішого вивчення англійської мови, допомагаючи учням не лише розвивати рецептивні вміння, а й краще розуміти соціокультурний контекст використання мови.

Мультимедіа не тільки забезпечує кілька каналів доставки інформації, але й створює умови, коли різні середовища доповнюють одне одного. Крім того, наголошено на умовах ефективного використання мультимедійних засобів у навчальному процесі. До таких умов належать:

- проектування уроків відповідно до педагогічної компетентності мультимедіа;
- оптимальний вибір навчальних мультимедійних програм та їх комбінацій залежно від цілей уроку та рівня підготовленості учнів;
- дотримання загальнонаукових і дидактичних правил використання мультимедіа.

Основою впровадження мультимедійних технологій в освітній простір є особливість мультимедіа – гармонійна інтеграція різноманітних видів інформації. Завдяки активізації сприйняття школярами навчального матеріалу можливе залучення їх до процесу навчання як суб'єктів навчальної діяльності.

Впровадження мультимедійних ресурсів у навчальний процес відбувається за двома основними напрямками. Мультимедійні освітні ресурси, що застосовуються за першим напрямком, включені в навчальний процес як

«допоміжний» метод у традиційних методиках системи загальної середньої освіти. У цьому випадку інформаційні ресурси виступають засобом активізації навчального процесу, персоналізації навчання, часткової автоматизації завдань вчителя, пов'язаних з управлінням та оцінюванням знань учнів.

Другий напрямок – більш складний процес, пов'язаний із впровадженням мультимедійних ресурсів, що призводить до зміни змісту навчання, перегляду методів і форм організації навчання, побудови профільних курсів на основі використання освіти; зміст джерел інформації з окремих шкільних дисциплін.

Це пов'язано з тим, що психологічні принципи дії та зростання повинні лягти в основу створення, звітності, класифікації та використання мультимедійних ресурсів. Відповідно до першого принципу навчання розглядається як організація умов для оволодіння учнями певними формами спілкування та діяльності. При застосуванні цього принципу мультимедійні ресурси можуть бути введені як у першому, так і в другому напрямках.

Відповідно до другого принципу визнається подвійний характер педагогічної діяльності. З одного боку, реалізуючи соціальне замовлення, вчитель керує формуванням особистості, з іншого боку, управління здійснюється на основі свідомого врахування вчителем індивідуальних якостей учнів. Інтелектуальне зростання школяра відбувається в умовах організації її самовизначення, за умов максимального усвідомлення характеру своєї діяльності. Впровадження мультимедійних ресурсів у застосуванні цього принципу має інший напрямок.

Ці принципи повною мірою відображені в особистісно орієнтованій моделі освіти, метою якої є сприяння становленню учня як особистості, формування потреби в самоосвіті та самовизначенні в навчальних і життєвих ситуаціях, усвідомлення особистої відповідальності. Знання, уміння та навички розглядаються в цій моделі не як мета, а як засіб розвитку учня, що створює специфічні потреби системи освіти в джерелах інформації.

Тому Інтернет та цифрові технології загалом відкривають нові можливості для комунікації та ефективної взаємодії в освітньому середовищі, є невичерпним джерелом інформації і, як показує практика, корисні в періоди, коли неможливо класичне навчання на уроці.

Таким чином, правильний вибір мультимедійних ресурсів є запорукою успішної інтеграції нових технологій у навчальний процес та розвитку всебічних компетенцій учнів старшої школи.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕЦЕПТИВНИХ УМІНЬ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

3.1. Комплекс вправ для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності

Важливою вимогою сучасного освітнього процесу є максимальна активізація навчальної діяльності учнів, що сприяє розвитку їхньої самостійності, підвищенню інтересу до навчання та покращенню якості знань, умінь і навичок. У викладанні англійської мови ця вимога дотримується шляхом поєднання двох підходів до вивчення мови.

Для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності доцільно поєднувати різні види діяльності, спрямовані на сприйняття автентичних текстів і аудіоматеріалів, що містять інформацію про культуру, звичаї, традиції та соціальні особливості англійськомовних країн. Ми розробили комплекс вправ, що допоможе розвивати ці вміння, розділивши їх на два блоки: вправи на розвиток умінь читання текстів з соціокультурним контекстом і вправи на розвиток умінь аудіювання з соціокультурним контекстом. Кожен із блоків вправ містить передтекстові, текстові та післятекстові вправи.

Розглянемо їх на конкретних прикладах. Для розвитку умінь читання ми відібрали 4 тексти з соціокультурним контекстом та розробили вправи з використанням англійськомовних мультимедійних матеріалів щодо їх опрацювання.

Тексти для читання ми підбирали як з друкованих матеріалів (підручників) так і з освітніх інтернет-платформ. Зокрема, у підручнику «Англійська мова» 10 клас (автор Л. Морська) міститься текст «Tattoos» (Додаток А), до якого ми розробили вправи з використанням мультимедійних технологій.

Вправа 1.

Мета: зняття мовних труднощів, розвиток контекстуальної здогадки, мотивація до читання

Тип: некомунікативна, рецептивна.

Інструкція: *Look at the pictures and tell what the text we are going to read is about.*

На екрані мультимедійної дошки з'являються картинки із зображенням татуювань, учні мають сказати про що буде текст.

Вправа 2.

Мета: введення і первинне закріплення нових слів, підготовка до читання.

Тип: некомунікативна, рецептивна, на вивчення нових лексичних одиниць.

Інструкція: *Before reading the text we should learn some new words and phrases. Look at the screen, repeat after the video and try to remember them.*

На екрані мультимедійної дошки по чергово з'являються слова і фрази, які підкріплені фонетично – демонструється їх вимовляння, та візуально – демонструється ілюстрація їх вживання та за потреби переклад.

indelible marks – незмивні знаки

devotion – відданість

navy personnel - військовослужбовці ВМС

to have an edge – мати перевагу, бути особливим

stigma – клеймо

a tattoo parlour – тату-салон

to decipher – розшифрувати

to be 'in the know' – бути «в темі»

to hold sway – утримувати владу, мати вплив

'virgin skin' – незаймана шкіра, чиста шкіра.

Вправа 3.

Мета: формування навичок читання з розумінням основного змісту.

Тип: комунікативна, рецептивна, читання тексту з метою одержання інформації.

Інструкція: *Read the text. Choose the best summary from the options below*

Учні читають текст та добирають найбільш підходяще резюме, яке теж можна вивести на екран.

- a) Tattoos are the latest trend and look unlikely ever to go out of fashion.
- b) Tattoos have had different associations but these are mostly negative.
- c) Tattoos are classless and have no special quality anymore.
- d) Tattoos have become very trendy but the opposite could be true one day.

Вправа 4.

Мета: контроль розуміння змісту тексту, стимулювання уважного читання та запам'ятовування деталей.

Тип: некомунікативна, рецептивна, вибір правильної відповіді.

Інструкція: *Choose the correct answer.*

Учням дається посилання на платформу «На Урок», де знаходяться тестові завдання по змісту тексту. Тут вони виконують тести та одразу отримують результат, який також відображається в особистому кабінеті вчителя на цій платформі.

How many adults in Western Europe have tattoos?

- a) thirty percent
- b) twenty percent
- c) ninety percent

Tattoos have been regarded as indelible marks of ...

- a) loyalty, devotion or love
- b) soldiers, sailors, bikers
- c) prisoners or gang members

What did the turtle tattoo mean for British navy personnel?

- a) that he had served in China
- b) that he had crossed the equator
- c) it didn't mean nothing

Whose name had David Beckham tattooed in Sanskrit?

- a) his child
- b) his mother
- c) his wife

What country has seen a big rise in people wishing to remove their tattoos?

- a) Japan
- b) UK
- c) China

Вправа 5.

Мета: контроль розуміння змісту тексту, навчання смислової переробки інформації.

Тип: умовно-комунікативна, репродуктивна, відповіді на запитання.

Інструкція: *Answer the questions within a certain time.*

Учням потрібно дати відповіді на питання протягом певного часу, відлік якого ведеться на екрані за допомогою таймера.

- Do you or does anyone you know have a tattoo? What does it show?
- Are tattoos a current trend where you live? How many people have them?
- What designs do people have and what do you think they signify?

Наступний текст, який ми обрали, це текст «The USA. Places of interest», має на меті розвиток вмінь переглядового читання (Додаток Б).

Вправа 6.

Мета: формування контекстуальної здогадки, підготовка до читання.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивна.

Інструкція: *Read the headlines and think about what information might be under them.*

Заголовки показані на екрані мультимедійної дошки.

1. Iconic Cities
2. Theme Parks and Entertainment
3. Natural Wonders
4. Coastal and Island Escapes
5. Historical and Cultural Landmarks
6. Adventure and Scenic Drives

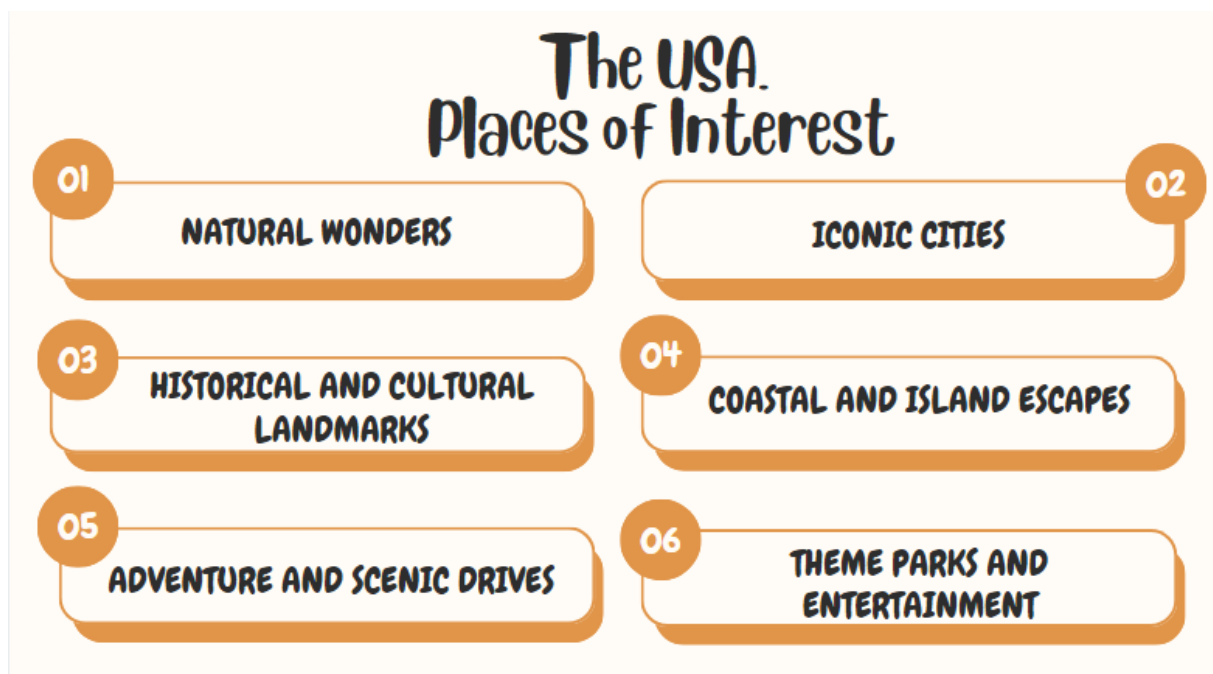
Вправа 7.

Мета: формування вміння переглядового читання, вмінь виділяти головне у тексті.

Тип: комунікативна, рецептивна, підбір заголовків.

Інструкція: *Read the text and choose a heading for each paragraph from the previous exercise.*

Кожен учень має текст з пропущеними заголовками, розроблений за допомогою сервісу Canva. Після прочитання для перевірки правильності виконання на екрані з'являються номери фрагментів тексту з правильно

підібраними заголовками (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Знімок екрана з відповідями до завдання вправи

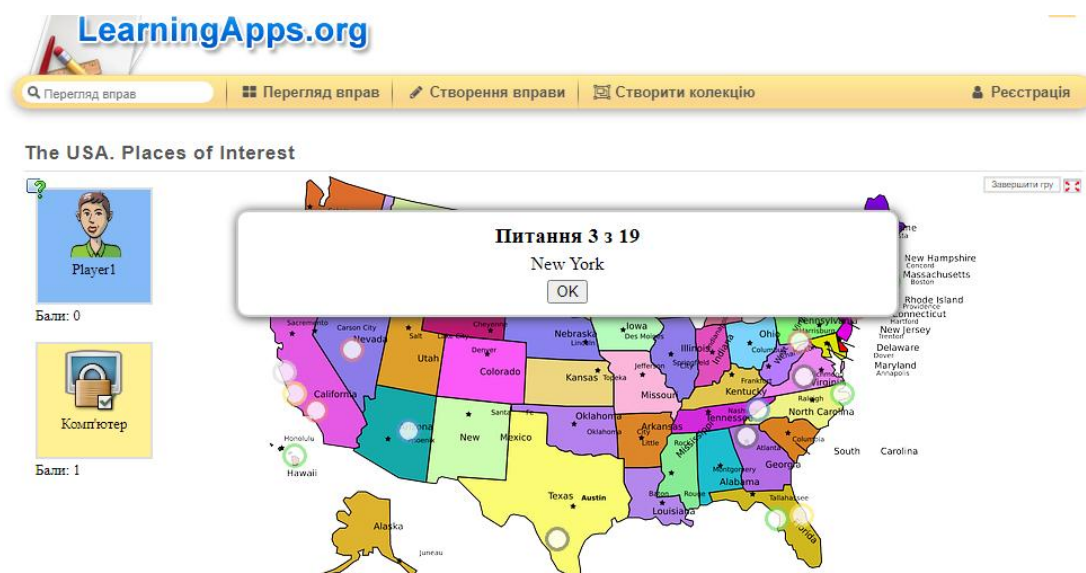
Вправа 8.

Мета: формування вмінь орієнтуватись на карті країни, мова якої вивчається, поглибити знання країнознавчого матеріалу.

Тип: некомунікативна, рецептивна.

Інструкція: *Place the names of places of interest on the map of the United States according to the text.*

Учні повинні розставити назви локацій на карті у місці відповідного штату, де вони розташовані. Завдання можна виконувати колективно на мультимедійній дошці або індивідуально на платформі LearningApps <https://learningapps.org/watch?v=p09hfbw6t24> (рис. 3.2.).

Рис. 3.2. Вигляд вправи на LearningApps

З метою формування соціокультурної компетентності у старшокласників можна використати текст «Finding calm in cities» (рівень B2), який знаходиться на освітній платформі Test-English (Додаток В). Розглянемо детальніше роботу над цим текстом з використанням мультимедійних технологій.

Вправа 9.

Мета: формування контекстуальної здогадки, підготовка до читання.

Тип: некомунікативна, рецептивна.

Інструкція: *You are going to read about Alicia's experiences living in four different cities: Trinka, Kampela, Pokamarka and Melwick. Have you ever heard of these cities? Look at the pictures and try to guess which city is depicted **in it**. Then after reading the text we will check the correctness of your choice.*

Учням пропонується подивитись на картинки, які з'являються на екрані та спробувати вгадати яке місто на них зображено (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Вправа до тексту «Finding calm in cities» (передтекстовий етап)

Вправа 10.

Мета: формування вмінь читати з метою пошуку інформації

Тип: комунікативна, рецептивна, вправа на відповідність.

Інструкція: *Read the text and check your choice in previous task.*

Після прочитання тексту проводиться перевірка правильності вибору у попередньому завданні шляхом виведення на екран картинок з відповідними підписами міст.

Вправа 11.

Мета: формування вміння звертати увагу на деталі під час читання

Тип: комунікативна, рецептивна, вибір правильної відповіді.

Інструкція: *Follow the link <https://test-english.com/reading/b2/finding-calm-in-cities-b2-english-reading-test/> and do the test. For questions 1-10, choose from the cities A-D. You may choose each city more than once.*

Учням дається посилання на тести за змістом тексту на платформі Test-English, де вони можуть їх виконати в онлайн-режимі та одразу перевірити правильність виконання (Додаток Г).

Вважаємо, що для розвитку вмінь читання корисним буде використання освітньої онлайн-платформи British Council, яка містить тексти відповідно до рівнів, а також передтестові та післятекстові завдання. Їх можна використовувати як безпосередньо на уроках, так і у якості домашнього завдання для індивідуального виконання. Для розвитку сціокультурної компетентності в учнів старшої школи ми обрали текст «The world's weirdest food». Наведемо нижче вправи для роботи над цим текстом.

Вправа 12.

Мета: формування контекстуальної здогадки, підготовка до читання.

Тип: некомунікативна, рецептивна.

Інструкція: *Match the unusual foods with the country. If you don't know, have a guess! Then read the text to find out about the world's weirdest food (Додаток Д).*

Таблиця 3.1

Вправа до тексту «The world's weirdest food»

Mongolia	Norway	The USA	The Philippines	Japan	Canada
Brain sandwiches					
Horse milk beer					
Jellied moose nose					
Duck egg (with the embryo inside)					
Smoked sheep's head					
Tuna eyeball					

Після прочитання тексту учні перевіряють правильність своєї здогадки за допомогою інтерактивної вправи, перетягуючи назву країни у відповідну комірку (табл. 3.1).

Вправа 13.

Мета: перевірка розуміння змісту прочитаного.

Тип: некомунікативна, репродуктивна, доповнення речень.

Інструкція: *Read the questions and choose the correct part of the world.*

Тестові завдання знаходяться на платформі British Council за посиланням <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/reading/b2-reading/worlds-weirdest-food>

Scotland	The USA	Japan	Italy
Iceland (x2)	Korea	Asia, Africa and South America	

Which part of the world ...

1. ... has a dish which is not that tasty, but offers the diner a thrill of danger?
_____
2. ... eats an animal which is cut up into pieces while still alive? _____
3. ... gets valuable nutrition from eating small creatures? _____
4. ... offers a dish that probably needs lots of ketchup? _____
5. ... eats a fish that has undergone a period of chemical change? _____

6. ... likes a dairy product that houses some baby insects? _____
7. ... doesn't waste much of the animal when they produce a well-known local dish?
_____
8. ... eats chunks of food on small wooden sticks? _____

Вправа 14.

Мета: формування вмінь звертати увагу на деталі під час читання.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивна, на заповнення пропусків.

Інструкція: *Complete the gaps with a verb from the box.*

jump	mix	slice	chew
wriggle	disturb	choke	boil

- To make haggis, you _____ the heart, lungs and liver with the other ingredients, put it inside a sheep's stomach and _____ it for three hours.
- In Korea, they _____ up the baby octopus and serve the tentacles as they continue to _____ around.
- You have to be careful to _____ the tentacles fully, to make sure they don't stick in your throat and _____ you.
- The tiny worms in Casu Marzu cheese can _____ 15 cm if you _____ them.

Цю вправу можна виконувати безпосередньо на платформі British Council.

Такі вправи допоможуть учням покращити свої вміння читання, розуміння текстів та соціокультурну обізнаність, поступово розвиваючи здатність аналізувати, оцінювати та інтерпретувати прочитане.

Для розвитку умінь аудіювання нами також були відібрані аудіо- та відеоматеріали на соціокультурну тематику з різних джерел інформації. Пропонуємо комплекс вправ щодо їх опрацювання з використанням мультимедійних технологій.

Відеосюжет «Stonehenge» взятий із YouTube. Тут є можливість демонструвати відео з субтитрами або без них, залежно від підготовки учнів (<https://www.youtube.com/watch?v=L2iFafYw9Yc>).

Вправа 15.

Мета: формування контекстуальної здогадки, підготовка до слухання.

Тип: некомунікативна, рецептивна.

Інструкція: *Look at the words on the screen and try to guess what the video will be about.*

На екран виводяться слова, по яких учні повинні спробувати здогадатись про що буде відеосюжет (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Вправа до відеосюжету «Stonehenge» (передтекстовий етап)

Вправа 16.

Мета: формування вмінь аудіювання з розумінням загального змісту.

Тип: комунікативна, рецептивна.

Інструкція: *Read the statements. Then watch the video and mark them as true or false.*

Вправу можна пропонувати учням як традиційно, так і за допомогою мультимедійних технологій.

- Stonehenge is situated in the West of England (True / False).
- There is a theory that Stonehenge was built by people from another planet (True / False).
- About a million people visit the site during the year (True / False).

- Stonehenge was built about 3000 years ago (True / False).
- No one knows for sure who brought those stones and how they were brought (True / False).
- Stonehenge couldn't be an astronomical calendar (True / False).
- Stonehenge remains an enigma (True / False).

Після виконання вправи учнями, на екрані з'являються твердження, які підсвічуються зеленим кольором, якщо вони правдиві та червоним – якщо неправдиві.

Вправа 17.

Мета: формування вмінь аудіювання з метою пошуку необхідної інформації

Тип: комунікативна, рецептивна, на вибір правильного варіанту відповіді.

Інструкція: *Watch a video again and choose the correct answer.*

- 1) Why was Stonehenge built here?
  - a. Because it's a strategic point.
  - b. We don't know.
  - c. Because there are rivers near the place.
- 2) How many people visit Stonehenge?
  - a. Six thousand every day of the year.
  - b. One million every summer.
  - c. Six thousand every summer day.
- 3) Stonehenge was built ...
  - a. 5,000 years ago
  - b. 2,500 BC
  - c. 2,500 years ago
- 4) What do we know about the people who built it?
  - a. The place where they lived.
  - b. Nothing.
  - c. We know a little about their rituals.

- 5) What do we know about the stones?
- They all come from Wales.
  - The small rocks come from far away.
  - They all come from 25-30 km away.
- 6) How did they carry the stones?
- Probably using animals.
  - Probably a lot of men were needed.
  - Using advanced technology for that time.
- 7) Which of these theories does he mention about why it was build?
- Astronomical calendar.
  - Ritual sacrifices.
  - Religious.

Аудіотекст «Original Beatle» розміщений на освітній платформі Elllo (English Listening Lesson Library Online) доступний для скачування за посиланням <https://www.elllo.org/english/Step/T015PB.htm> .

Вправа 18.

Мета: підготовка до слухання, активізація словника учнів з теми «Музика»

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно- продуктивна.

Інструкція: *Listen to the song and say who sings it. Answer the questions.*

- What do you know about “The Beatles”?
- Can you name its members?
- Do you know who was their first drummer? Let’s listen about him.

Вправа 19.

Мета: формування вміння аудіювання з метою пошуку необхідної інформації

Тип: комунікативна, рецептивна, на вибір правильної відповіді.

Інструкція: *Listen to the text about Pete Best and choose the correct answer.*

Запитання вправи розміщені на платформі Ello або їх можна вивести на екран мультимедійної дошки у класі.

- 1) Who was the producer?
  - a) Abbey Road
  - b) Geroge Best
  - c) George Martin
- 2) Why did George sit home?
  - a) He was sick.
  - b) He was angry.
  - c) He was sad.
- 3) The writer says women found George _____ .
  - a) funny
  - b) attractive
  - c) sensitive
- 4) What happened in 1968?
  - a) He rejoined the band.
  - b) He started a new band.
  - c) He started a family.
- 5) The word “harbor” in the last paragraph means _____.
  - a) to hold
  - b) to resent
  - c) to regret
- 6) The end of the article is supposed to make readers _____.
  - a) feel angry
  - b) feel happy
  - c) feel sad

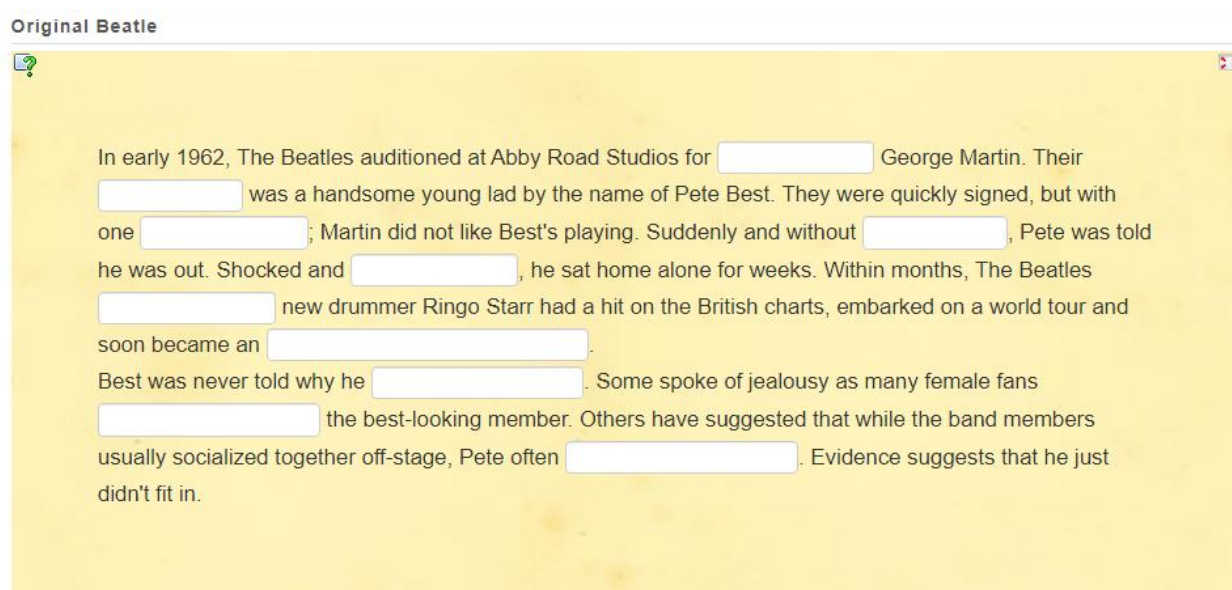
Вправа 20.

Мета: формування вміння аудіювання з метою пошуку необхідної інформації

Тип: комунікативна, рецептивно-репродуктивна, на заповнення пропусків.

Інструкція: *Listen to the text again and fill in the blanks with the missing words.*

Вправу розроблено нами на платформі LearningApps. Учням можна запропонувати виконати вправу самотійно, перейшовши за посиланням <https://learningapps.org/watch?v=picas57jc24> або вивести вправу на екран мультимедійної дошки та виконати її колективно (рис. 3.5)

Рис. 3.5. Вправа до аудіотексту «Original Beatle» на платформі LearningApps

Ще одним цікавим матеріалом для розвитку вмінь аудіювання на соціокультурну тематику вважаємо відео «Top 10 City Nicknames» <https://www.youtube.com/watch?v=yIhaRVlSQoY>. Нижче наведемо ряд вправ для його опрацювання з використанням мультимедійних технологій.

Вправа 21.

Мета: активізувати знання учнів з країнознавства, формувати контекстуальну здогадку.

Тип: некомунікативна, рецептивн-репродуктивна.

Інструкція: *Look at the pictures on the screen and try to guess what city it is.*

На екрані по черзі з'являються картинки з найвідомішими містами світу. Учням потрібно впізнати і назвати ці міста. Як підказка дається список назв цих міст в довільному порядку (Додаток Е).

Вправа 22.

Мета: формування вмінь аудіювання для пошуку необхідної інформації.

Тип: некомунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Інструкція: *Do you know another names (nicknames) of these cities? Write down the names of the cities you have just seen in the column. Then watch the video and try to hear the nicknames of each of them.*

Учні дивляться відео та слухають інформацію на ньому, записуючи неофіційні назви міст.

Вправа 23.

Мета: перевірка розуміння змісту почутого.

Тип: некомунікативна, рецептивна, на встановлення відповідності.

Інструкція: *Match the city with its nickname.*

Вправа створена нами за допомогою освітнього ресурсу Wordwall. Учням дається посилання, перейшовши за яким вони встановлюють

0:14

		<input type="text"/>	City of Brotherly Love	<input type="text"/>	The City of Love
		<input type="text"/>	Sin City	<input type="text"/>	The Windy City
		<input type="text"/>	The Holy City	<input type="text"/>	Paris of the Middle East
		<input type="text"/>	The Big Easy	<input type="text"/>	City of Angels
		<input type="text"/>	The Eternal City	<input type="text"/>	Big Apple

відповідність між містом та його неофіційною назвою
<https://wordwall.net/uk/resource/80056899> (рис. 3.6)

Рис. 3.6. Вправа «City Nicknames» створена на ресурсі Wordwall

Вправа 24.

Мета: формування вмінь аудіювання із розумінням основного змісту.

Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

Інструкція: *Watch the video again and identify what city the following statements are about*

1. This city's nickname reflects its high level of religiosity _____ .
2. Despite social difficulties, this city welcomes many visitors and gives them everything they could wish for _____ .
3. This city is considered the centre of romance and love _____ .
4. The nickname of this city is associated with the Greek origin of its name _____ .
5. This city is the first place of jazz _____ .
6. The nickname of this city is related to its location and weather conditions _____ .
7. The nickname of this city was first used by sports columnist John Fitzgerald during a horse race _____ .
8. The nickname of this city is associated with the Spanish origin of its name and was named by its first settlers _____ .
9. This city got its nickname because of its resilience through the millennia _____ .
10. This city is an intertainment capital of the world and got its nickname because of its vibrant nightlife _____ .

Вправа 25.

Мета: формування вміння відтворювати та інтерпретувати прослухане.

Тип: комунікативна, продуктивна

Інструкція: *Look at the screen and tell about the city what you see according to the video.*

Запропоновані нами вправи допоможуть учням не тільки поліпшити розуміння англійської мови на слух, але й активніше використовувати почуту інформацію для подальшого аналізу та обговорення.

Існує багато освітніх онлайн-платформ, які можна використовувати для розвитку рецептивних вмінь. Серед них такі платформи як British Council, Linguapress, Test-English, English-practice, Fabulang, Elllo, DailyDictation, ESOL Courses тощо. Матеріали, які розміщені тут, вважаємо за доцільне використовувати вчителю як безпосередньо на уроках, так і в умовах дистанційного навчання або в якості домашнього чи додаткового завдання. Платформи містять тексти для читання, аудіо та відеоматеріали на різну тематику та різної складності, а також вправи для перевірки розуміння прочитаного чи почутого.

3.2. Аналіз та інтерпретація результатів пробного навчання

Після науково-теоретичного аналізу проблеми розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності старшокласників із використанням англійських мультимедійних матеріалів нами було проведено пробне навчання на базі комунального закладу «Вінницький ліцей № 2». Дослідженням були охоплені 28 учнів 10 класу.

На початковому етапі пробного навчання нами було проведено контрольний зріз знань для перевірки рівня сформованості рецептивних вмінь та соціокультурної компетентності десятикласників. Завдання зрізу містили два блоки – читання та аудіювання текстів на соціокультурну тематику. Кожен з блоків містив по два завдання: True/False-завдання та тестові завдання на вибір правильної відповіді (Додаток Ж).

Оцінювання результатів здійснювалось за кожним рецептивним вмінням окремо, оцінювання соціокультурної компетентності – за загальною оцінкою роботи, так як обидва тексти містили соціокультурний матеріал. Завдання для перевірки вмінь аудіювання та читання містили по 10 позицій. Тому максимальна кількість правильних відповідей становила 20 балів з

аудіювання та 20 балів з читання. Тому рівень сформованості вмінь аудіювання і читання здійснювався за такими критеріями:

- 16-20 балів – високий рівень;
- 11-15 балів – достатній рівень;
- 6-10 балів – середній рівень;
- 0-5 балів – початковий рівень.

Для оцінки соціокультурної компетентності враховувались усі відповіді комплексно, тобто уся робота загалом. Таким чином, критерії виглядали так:

- 31-40 балів – високий рівень;
- 21-30 балів – достатній рівень;
- 11-20 балів – середній рівень;
- 0-10 балів – початковий рівень.

Результати зрізу показали, що 3 учні мають високий рівень сформованості рецептивних вмінь та соціокультурної компетентності, що складає 10,7 % від усіх учнів. 9 учнів (32,1 %) отримали достатній рівень, 11 учнів (39,3 %) – середній, 5 учнів (17,9 %) мають початковий рівень сформованості рецептивних умінь. Результати зрізу подані у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Результати контрольного зрізу до початку пробного навчання

Клас	Рівень сформованості рецептивних вмінь та соціокультурної компетентності			
	Високий	Достатній	Середній	Початковий
Аудіювання	7,1 %	28,6 %	39,3 %	25,1 %
Читання	10,7 %	35,7 %	39,3 %	14,3 %
Соціокультурна компетентність	10,7 %	32,1 %	39,3 %	17,9 %

(загальний показник)				
----------------------	--	--	--	--

Як бачимо, спостерігається досить низький відсоток учнів з володінням вміннями читання та аудіювання і одночасно соціокультурної компетентності на високому рівні та значний відсоток – на середньому та початковому рівнях. Це свідчить про необхідність проведення роботи щодо покращення отриманих результатів. Тому нами був розроблений комплекс вправ для інтегрованого розвитку рецептивних умінь та соціокультурної компетентності із використанням англomовних мультимедійних матеріалів, які описані у пункті 3.1. Усі ці вправи були використані під час пробного навчання. Слід зауважити, що для учнів 10-А класу були запропоновані вправи з широким використанням мультимедійних матеріалів.

Після проведення пробного навчання нами знову було проведено контрольний зріз знань такого ж об'єму та з аналогічними завданнями, як і до пробного навчання. Зауважимо, що цей зріз був також з використанням мультимедійних матеріалів (Додаток 3).

Результати контрольного зрізу показали наступне: кількість учнів з високим рівнем сформованості рецептивних умінь та соціокультурної компетентності зросла вдвічі – з 10,7 % (3 учні) на 21,4 % (6 учнів), також зросла кількість учнів з достатнім рівнем – з 32,1 % (9 учнів) на 42,9 % (12 учнів). Крім того, зменшилась кількість учнів із середнім на початковим рівнем – з 39,3 % (11 учнів) на 25,0 % (7 учнів) та з 17,9 % (5 учнів) на 10,7 % (3 учні) відповідно. Порівняння результатів до та після пробного навчання показано у таблиці 3.3.

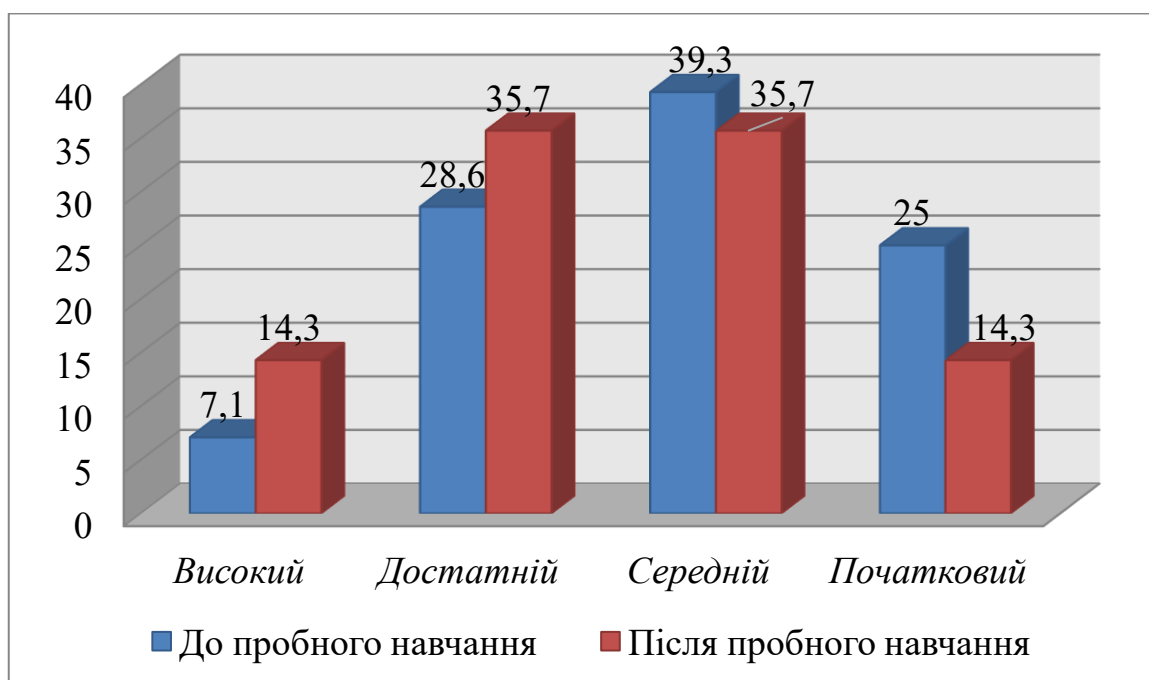
Таблиця 3.3

Порівняння результатів до та після пробного навчання

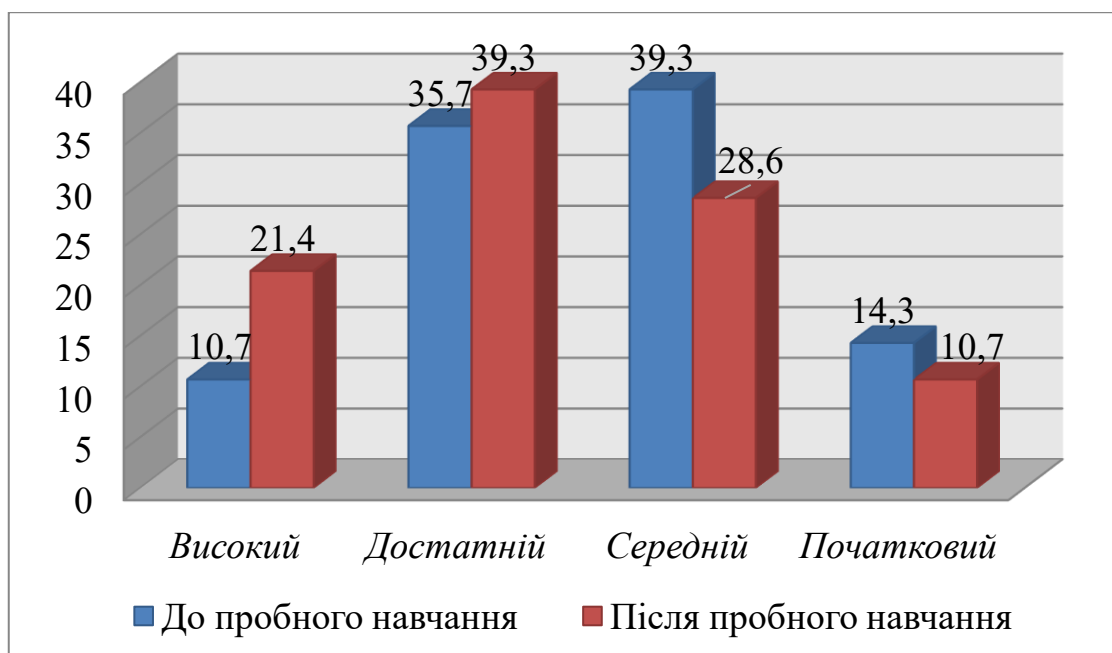
Вміння/ компетентність	Пробне навчання	Рівень сформованості рецептивних умінь та соціокультурної компетентності			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий
Аудіювання	До	7,1 %	28,6 %	39,3 %	25,1 %
	Після	14,3 %	35,7 %	35,7 %	14,3 %

Читання	До	10,7 %	35,7 %	39,3 %	14,3 %
	Після	21,4 %	39,3 %	28,6 %	10,7 %
Соціокультурна компетентність (загальний показник)	До	10,7 %	32,1 %	39,3 %	17,9 %
	Після	21,4 %	42,9 %	25,0 %	10,7 %

Для кращого сприйняття статистичної інформації наочно подамо результати у вигляді лінійної діаграми по кожному рецептивному вмінню окремо (див. рис. 3.7; рис. 3.8).

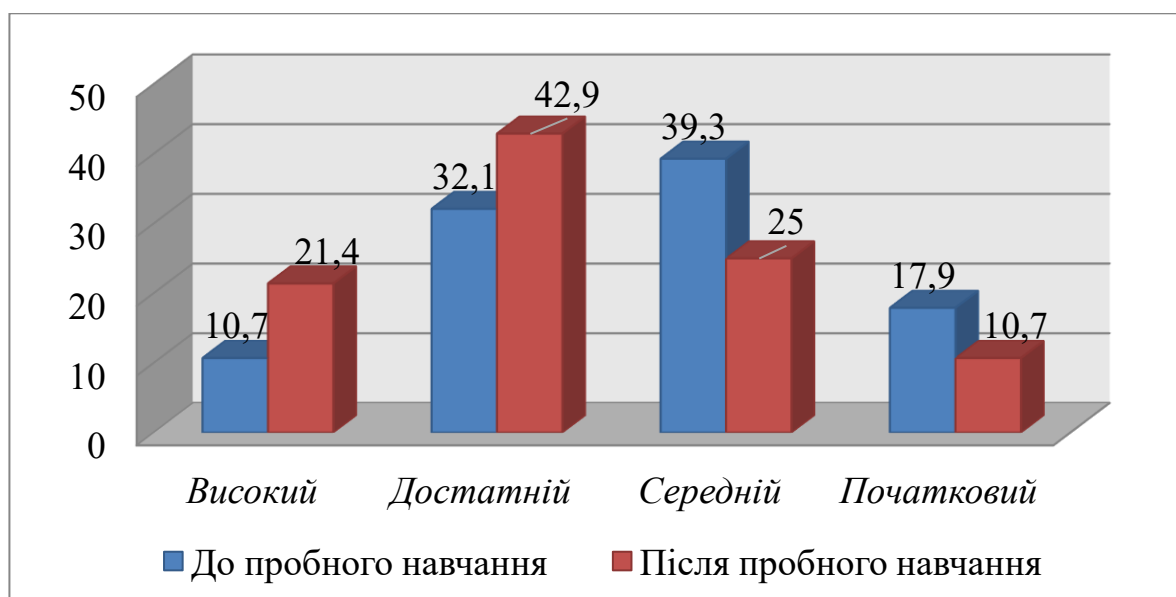
Рис. 3.7. Порівняльна діаграма результатів аудіювання до та після пробного навчання

Рис. 3.8. Порівняльна діаграма результатів читання до та після пробного навчання

Порівнявши результати до та після пробного навчання, бачимо, що рівень сформованості рецептивних вмінь значно покращився. Зросла кількість дітей, які показали кращі результати з аудіювання та читання, виконавши роботу на рівень вище.

Наглядно покажемо на діаграмі отримані результати зрізів щодо соціокультурної компетентності після пробного навчання (див. рис. 3.9).

Рис. 3.9. Порівняльна діаграма результатів контрольного зрізу щодо соціокультурної компетентності після пробного навчання

Отримані результати дозволяють нам зробити висновок, що розроблений нами комплекс вправ є ефективним та може бути використаний під час навчання старшокласників англійської мови для розвитку у них рецептивних вмінь та соціокультурної компетентності, а використання мультимедійних матеріалів ефективно сприяє цьому процесу.

Аналізуючи проведенні заняття з використанням англомовних мультимедійних матеріалів для розвитку рецептивних умінь при вивченні англійської мови ми провели опитування серед учнів, щоб дізнатись інформацію чи сподобались їм уроки в запропонованому форматі. В опитуванні взяли участь 54 старшокласники з різним рівнем навчальних досягнень.

Опитування було анонімним та містило такі запитання:

- Чи подобаються тобі уроки з використанням мультимедійних технологій?

- Чи легше тобі сприймати аудитивний матеріал з опорою на відео?

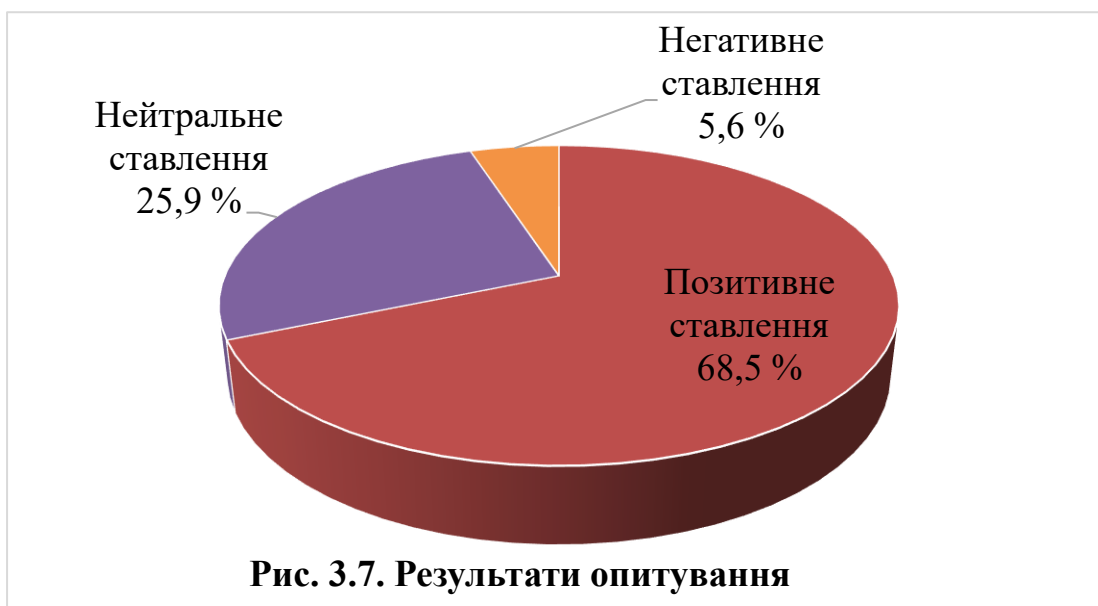
- Чи вважаєш ти такий формат занять занадто складним і перевантаженим інформацією?

- Чи цікаво тобі виконувати завдання за допомогою гаджетів на онлайн-платформах?

- Чи вважаєш ти уроки з використанням мультимедійних технологій більш ефективними?

Результати опитування показали, що 70% учнів сподобались заняття в поданому форматі. Учні відмітили ефективність даного матеріалу, та цікаве аудіо-супроводження уроку. 20% підкреслили інформативність уроку, але такий формат був зтяжким. І лише 5% учнів не сподобалось заняття.

Для кращого сприйняття статистичної інформації наочно подамо результати у вигляді кругової діаграми (рис. 3.10).

Використання мультимедійних технологій на уроках англійської мови може значно покращити розвиток рецептивних умінь, таких як слухання та читання. Ми розробили ряд рекомендацій щодо ефективного використання мультимедійних технологій для розвитку цих навичок.

1. Використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів. Подкасти, аудіокниги, радіопрограми: залучення до автентичного мовлення носіїв мови сприяє розвитку сприйняття мови на слух. Варто підбирати матеріали відповідно до рівня учнів, поступово збільшуючи складність. Доцільно також використовувати відео з субтитрами, щоб учні одночасно тренували як слухове, так і візуальне сприйняття. Субтитри можуть допомогти учням краще розуміти контекст і нову лексику. Використання фрагментів фільмів або серіалів допомагають учням слухати природну мову в реальних ситуаціях, розуміти інтонацію, емоції, жести.

2. Використання мультимедійних навчальних платформ. Онлайн-ресурси для розвитку навичок слухання і читання на зразок BBC Learning English, Ello, Linguapress, Test-English, English-practice, Fabulang або ESL Pod пропонують автентичні аудіо- та відеоматеріали, спеціально адаптовані для вивчення англійської мови. Платформи, такі як Quizlet, Kahoot, Wordwall або LearningApps, дозволяють вчителям створювати інтерактивні тести та

завдання, що базуються на аудіо- та відеоматеріалах. Це може зробити навчання більш захоплюючим і стимулювати учнів активніше працювати.

3. Робота з електронними підручниками і додатками. Багато сучасних електронних підручників містять інтегровані мультимедійні ресурси, що дозволяють учням слухати діалоги, переглядати відео і виконувати інтерактивні вправи. Адаптовані електронні книги: Використання текстів з додатковими мультимедійними матеріалами, такими як інтерактивні вправи на розуміння прочитаного або аудіоверсії текстів, допомагає учням не лише покращити навички читання, але й відразу закріпити їх на практиці.

Використання додатків, таких як Duolingo, Babbel, Memrise, допомагає учням тренувати свої рецептивні уміння поза класом. Це особливо корисно для закріплення матеріалу після уроків. Вчитель може рекомендувати учням використання онлайн-бібліотек, таких як Project Gutenberg, для доступу до безкоштовних книг англійською.

4. Використання інтерактивних дошок і презентацій. Це дозволяє вчителю маніпулювати мультимедійними матеріалами в реальному часі: зупиняти, підкреслювати, пояснювати незрозумілі моменти. Включення відеокліпів, аудіофрагментів та зображень у презентації (PowerPoint, Google Slides) допоможе зробити урок більш інтерактивним і стимулюватиме розвиток рецептивних навичок.

5. Використання ігрових технологій та симуляторів. Ігри на базі аудіо чи відео (наприклад, прослуховування пісень або відеокліпів з подальшими питаннями) допомагають учням весело та ефективно розвивати навички слухання. Наприклад, можна використовувати пісні, щоб аналізувати лексику та граматику. Для вищих рівнів можна використовувати віртуальні тури англomовними містами чи музеями, що занурюють учнів у автентичне мовне середовище, покращуючи їх слухові та візуальні навички.

6. Використання онлайн-тестів для самооцінки і зворотного зв'язку.

Використання таких платформ, як Google Forms, Edpuzzle або Socrative, для створення тестів після перегляду відео, прослуховування аудіо чи читання

тексту допомагає учням самостійно оцінити свої успіхи в рецептивних навичках. Деякі платформи дозволяють учням отримувати миттєвий зворотний зв'язок після виконання вправ, що допомагає їм краще зрозуміти свої помилки та відразу їх виправити.

7. Створення мультимедійних проєктів. Залучення учнів до створення власних мультимедійних проєктів (наприклад, запис відеоблогу або подкасту англійською) може не тільки розвивати їхні продуктивні навички, але й поліпшувати рецептивні уміння, оскільки вони будуть аналізувати матеріал для проєкту.

Мультимедійні технології дозволяють зробити процес навчання більш інтерактивним, мотивуючим та ефективним. Для розвитку рецептивних умінь важливо підбирати матеріали, які відповідають рівню підготовки учнів, та використовувати технології, які стимулюють активне слухання та читання, надаючи учням можливість зануритися в автентичне мовне середовище.

Таким чином, ми дійшли висновку, що основні практичні моменти навчання читання та аудіювання іноземною мовою були проаналізовані та застосовуючись у сукупності і у відповідності до потреб учнів, сприятимуть оволодінню навичками спілкування іноземною мовою.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичних та практичних результатів дослідження дозволяють зробити наступні **висновки**:

Навчання аудіювання та читання на уроках англійської мови в старшій школі має важливе значення для розвитку комунікативних компетентностей учнів. Основними компонентами змісту навчання цих видів мовленнєвої діяльності є розвиток здатності до розуміння текстів різної складності, вдосконалення навичок сприймання інформації на слух, а також робота з різними типами письмових текстів.

Метою навчання читання та аудіювання є формування в учнів здатності до розуміння прочитаного чи почутого, виділення ключової інформації, критичного аналізу інформації та її оцінки, аналізу тексту з позиції автора, його ідеї та контексту, розширення словникового запасу через читання та аудіювання.

Соціокультурна компетентність – це система знань, умінь і навичок у процесі навчання, яка формує світогляд, мораль і поведінку, а також розуміння ментальності та культури країни, мова якої вивчається. Іншомовна соціокультурна компетентність прямого діалогу в сучасному полікультурному світі.

Для формування соціокультурної компетентності необхідно використовувати правильно підібрані автентичні тексти, аудіо- та відеозаписи зі значним словниковим запасом, у якому учень знаходитиме найбільш значущі комунікативні одиниці, що вживаються в типових мовленнєвих ситуаціях, активну лексику та розмовну мову, для висловлення власної думки, а також слова, що мають національно-культурне серце – реалії країни в цілому та реалії повсякденного життя.

Мультимедіа як подання різноманітної інформації збільшує можливості організації діяльності учнів на уроці. Збільшуючи частку інформації, поданої у візуальній формі, мультимедійні ресурси відкривають для вчителя нові можливості донесення змісту уроку (кольорові малюнки, звуковий супровід,

уривки «живих» уроків тощо). Електронні методи отримання, зберігання та обробки інформації несуть із собою новий тип учіння (створення навчальних сайтів, укладання словників, довідників тощо).

Загальний висновок полягає в тому, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій суттєво трансформує процес навчання, особливо в контексті викладання іноземних мов. Мультимедійні технології, як інновація у цій сфері, порівняно з традиційними методами, виконують ключові функції:

1. Збільшення мотивації учнів до вивчення іноземної мови.
2. Підвищення якості навчання завдяки більш ефективному залученню учнів.
3. Сприяння розвитку пізнавальної активності учнів через стимулювання уваги під час взаємодії з аудіовізуальними матеріалами.
4. Забезпечення умов для самостійного вивчення, пошуку, відбору та обробки інформації, що сприяє швидшому засвоєнню знань.

Використання мультимедійних засобів у навчанні іноземних мов дозволяє створити умови, які максимально наближені до реального мовного спілкування, навіть при відсутності природного мовного середовища. Це робить навчання більш доступним та ефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бибик С.П. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С.Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2006. 623 с.
2. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. *Іноземні мови*. 2012. № 2 (70). С. 19-30.
3. Бігич О. Б. Сучасні засоби формування іншомовної комунікативної й методичної компетентності. *Наукові записки. Сер. Філологічні науки*. 2017. Вип. 153. С. 591-596.
4. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 206 с.
5. Волошинова Л. Вивчаємо мову зорових образів: Аудіовізуальні технології у стратегіях мовної підготовки старшокласників. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2006. № 5. С. 72-77.
6. Гарасим Т. О. Формування вмінь аудіювання з використанням інтернет-ресурсів при вивченні англійської мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. 2020. № 5. С. 106-110.
7. Гладка І. Використання інтерактивного навчання на практичних заняттях з англійської мови для підвищення ефективності навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. Теорія і практика навчання та виховання: Зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. Вип. 13. 237 с.
8. Гуржій А. М., Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси – від теорії до практики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. *Збірник наукових праць. Вінниця. держ. пед. ун-т ім.М. Коцюбинського*. 2014. Вип. 38. С. 3-11.
9. Гуржій, А. М., Лапінський В. В. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С.30-37.

10. Гусен Т. Моніторинг стандартів освіти : чому і як усе почалося. Львів : Літопис, 2003. С. 15–41.
11. Диджиталізація у викладанні іноземних мов: вимога часу чи модний тренд : тези доповіді. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 101с.
12. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: автореф.дис. к. філол. н.: 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2002. 19 с.
13. Кристофович Т. Б. Доцільність використання мультимедійних презентацій на уроках англійської мови, як засобу розвитку навчальної мотивації і творчих здібностей учнів : метод. посіб. Тульчин, 2018. 42 с.
14. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. та ін./ за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
15. Морська Л. І. Особливості організації та проведення уроку іноземної мови з використання інформаційних технологій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологія.* 2012. Вип. 25. С. 211–213.
16. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10-11 класи. Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення: 12.10.2024).
17. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2008. 285 с.
18. Овчарук О. В. Цифрова педагогіка в підготовці вчителя ХХІ ст. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доповідей учасників Всеукр. наук.-практ. семінару. Київ: ІТЗН НАПН України, 2018. С. 50–53.

19. Омеляненко Г. А. Інформаційно-навчальне середовище: дидактичний аспект. URL: <http://intkonf.org/omelyanenko-ga-informatsiyno-navchalneseredovischedidaktichniy-aspekt/> (дата звернення: 01.09.2024).
20. Основи педагогічного оцінювання. Частина I. Теорія. Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / Агрусті Г. та ін. Київ : Майстер-клас, 2005. 94 с.
21. Редько В. Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика : моногр. Київ: Пед. думка, 2017. 628 с.
22. Рогозіна Л. А., Негур А. А., Залюбівська О. Б. Педагогічні ідеї Д. Дьюї у світлі сучасних освітніх тенденцій : матеріали XLVI наук.-техн. Конф. підрозділів ВНТУ, 22-24 бер. 2017 р. Вінниця. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/2273-8020-1-PB.pdf> (дата звернення: 0508.2024).
23. Сак І. О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів старших класів на основі газетних текстів, *На урок*: веб-сайт. URL: <https://naurok.com.ua/diplomna-robota-metodika-formuvannya-sociokulturno-kompetenci-uchniv-starshih-klasiv-na-osnovi-gazetnih-tekstiv-52255.html> (дата звернення: 02.08.2024).
24. Сачок М. В. Американська еволюційна школа : досвід вирішення соціальних проблем. *Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2010. Вип. 3. С. 28–41.
25. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): монографія. Суми : ВАТ «Сумська обласна друкарня», Видавництво «Козацький вал», 2004. 500 с.
26. Соколова Л. Ф. Психолінгвістичні засади формування іншомовної комунікативної компетентності. URL: <http://www.kamts1.kpi.ua/ru/node/1574> (дата звернення: 02.08.2024).
27. Сучасні інформаційні засоби навчання / Гороль П.К., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Шестопалюк О.В. Київ : «Освіта України», 2007. 536 с.

28. Тенденції реформування загальної середньої освіти у країнах Європейського Союзу : монографія у 2-х частинах / за ред. Н. М. Лавриченко. Ч. 1. Київ : Педагогічна думка, 2008. 144 с.
29. Токарева Т. С. Монологічне мовлення як засіб розвитку комунікативних навичок аудіювання та читання при вивченні німецької мови в закладах загальної середньої освіти. *Наукові записки. Сер. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 200. С. 134–138.
30. Черненко А.В. Цифрові технології у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов. *Збірник наукових праць “Педагогіка та психологія”*. Харків. 2019. Вип. 61. С.193–200.
31. Шевцова О. І. Використання комп’ютерних технологій як засіб творчого та інтерактивного навчання: комп’ютер у класі. *Англійська мова та література*. 2008. №4. С.36-41.
32. Шерстюк О. М. Навчання монологу- роздуму на основі спеціальних засобів для самостійної роботи учнів старших класів. *Іноземні мови*. 1999. № 2, с. 18-22.
33. Ярова О. Б. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2018. 410 с.
34. André V., Tyne H. Compétence sociolinguistique et dysfluence en L2. 2010. *Hal open science*. URL: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00521112v1/document> (дата звернення: 12.06.2024).
35. Angel R. Sociolinguistic Competence in Foreign Language Teaching: The Secrets behind Language Grammar. *Ser y Estar*. URL: <https://rafangel.wordpress.com/2005/04/23/meet-those-who-have-personified-my-moments> (дата звернення: 12.06.2024).
36. Angel R. The Relevance of Register and Style in Foreign Language Teaching. *Ser y Estar*. URL: <https://rafangel.wordpress.com/2005/04/23/meet-my-favorites-realisteurs> (дата звернення: 12.06.2024).

37. Assessment for Learning: 10 Principles. Research-based principles to guide classroom practice Assessment for Learning. *Assessment Reform Group*, 2002. URL: http://www.hkeaa.edu.hk/DocLibrary/SBA/HKDSE/Eng_DVD/doc/Afl_principles.pdf (дата звернення: 13.06.2024).
38. Barzallo Y. R. Promoting Sociolinguistic Competence in English Learners. *Study.com: веб-сайт*. URL: <https://study.com/academy/lesson/promoting-sociolinguistic-competence-in-english-learners.html>
39. Baylor A. L., Ritchie D. What factors facilitate teacher skill, teacher morale, and perceived student learning in technology-using classrooms? *Computers and Education*, 2002. 39 (4). P. 395-414.
40. Black P., Harrison C., Lee C., Marshall B., Wiliam D. Assessment for learning: Putting it into practice. Berkshire, England: Open University Press, 2003. 46 p.
41. Compétence plurilinguistique et pluriculturelle, Version révisée et enrichie d'un avant-propos et d'une bibliographie complémentaire. 2009. С. 29. URL: <https://rm.coe.int/168069d29c> (дата звернення: 18.06.2024).
42. Earl L. Assessment As Learning: Using classroom assessment to maximize student learning. Experts in Assessment series. Corwin Press, inc., Thousand Oaks, California. 2003. 52 p.
43. Formative Assessment: Improving Learning in Secondary Classrooms, *OECD*. 2005. URL: <http://www.oecd.org/education/ceri/35661078.pdf> (дата звернення: 18.06.2024)
44. Foundations of Teaching for Learning: Introduction to Student Assessment. *Coursera Plus*. URL: <https://www.coursera.org/learn/learning-assessment> (дата звернення: 20.06.2024).
45. Kitsantis, A., Reisner, R. A., & Doster, J. Developing self-regulated learners: Goal setting, self-evaluation, and organizational signals during acquisition

of procedural skills. *The Journal of Experimental Education*. 2004. 72(4). P. 269-288.

46. Koay, J. What is sociolinguistic competence? *EduMaxi*. URL: <https://www.edumaxi.com/what-is-sociolinguistic-competence/> (дата звернення: 13.06.2024).

47. Kramersch, C. Culture in foreign language teaching. *Iranian Journal of Language Teaching Research*. 2013. № 1(1), P. 57-78. URL: <http://faculty.weber.edu/cbergeson/516/kramersch.2012.pdf> (дата звернення: 15.06.2024).

48. Lopez A. La compétence sociolinguistique. *Prezi*. URL: <https://prezi.com/oewu-hs8lfso/la-competece-sociolinguistique/> (дата звернення: 22.06.2024).

49. Lyster R. The Effect of Functional-Analytic Teaching on Aspects of French Immersion Students' Sociolinguistic Competence. *Applied Linguistics*, 1994. Vol. 15, Issue 3, P. 263-287. URL: <https://doi.org/10.1093/applin/15.3.263> (дата звернення: 21.06.2024).

50. Mede E, Dikilitaş K. Teaching and Learning Sociolinguistic Competence: Teachers' Critical Perceptions. *Participatory Educational Research (PER)*, vol. 2(3), P. 14-31. URL: http://www.perjournal.com/archieve/issue_2_3/2-per_15-29_volume_2_issue_3_page_14_31.pdf (дата звернення: 13.06.2024).

51. Stagnitto, R. Utilisation de la vidéo en classe de langue : impact des sous-titres dans la compréhension et la reconnaissance lexicale en Français Langue Étrangère. *Linguistique. Ser y Estar*. 2010. URL: <https://dumas.ccsd.cnrs.fr/dumas-00567740/document> (дата звернення: 22.06.2024).

52. Tyne, H. La variation dans l'enseignement-apprentissage d'une langue2. *Le français aujourd'hui*. 2012. № 176. URL: <https://www.cairn.info/revue-le-francais-aujourd-hui-2012-1-page-103.htm> (дата звернення: 22.06.2024).

53. Un Cadre Européen comun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évoluer. URL: <https://rm.coe.int/16802fc3a8> Мультимедійні

технології в середній освіті <http://osvita.ua/school/method/31692/> (дата звернення: 20.06.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Текст «Tattoos» з підручника «Англійська мова» 10 клас (автор Л. Морська)

Tattoos

If there is one trend that seems unstoppable, it is the habit of tattooing your body. Amazing as it may sound, in Western Europe, twenty percent of adults have tattoos. This rises to just under thirty percent for those between sixteen and forty-four. In the UK, the number of tattoo parlours has tripled in the last decade. They number more than 2000. In ten years' time, half of young people may have been 'inked'. Tattoos were once associated with social class. Soldiers, sailors, bikers and criminals traditionally sported tattoos and the link with prisoners or gang members was particularly strong. Through the ages, tattoos have been regarded as indelible marks of loyalty, devotion or love. Sometimes these marks were in code and difficult to decipher for those not 'in the know'. For example, by the late 1800s, ninety percent of British navy personnel had tattoos. A turtle signified that you had crossed the equator and a dragon that you had served in China. In spite of this, tattoos did not always have an edge to them. At one time, they were even popular with the aristocracy. As a prince, the future King George V of England had a dragon tattooed on his arm when in Japan in 1882.

In the present day, tattoos seem to have lost any kind of stigma and it is difficult to say with what social class they are more popular. You will find a tattoo parlour now in most high streets and even shopping centres around the world. People record all kinds of things on their bodies. They are often influenced by celebrities in their choice of tattoo. For example, the trend for tattooing words in foreign characters is said to have derived from the media exposure given to footballer David Beckham's multiple examples of body art. Beckham has his wife's name 'Victoria' tattooed in Sanskrit, the words 'spiritual perfection' in Latin, and a long Chinese proverb inked down his side. In fact, he has a total of 40 different tattoos including

multiple codes, tributes, numbers and names – all of which have a special significance for him.

So, what's trendy at the moment? After a quick glance at Pinterest, contemporary designs seem to be arrows, the infinity logo, map coordinates, punctuation marks (including '&'), origami symbols and, strangely enough, feathers.

Tattoos may now well be the cultural norm in the UK – after all, the current British prime minister's wife has one – but in some countries, negative associations still hold sway. Japan is one country which has seen a big rise in people wishing to remove their tattoos.

I wonder how long will it be before the backlash begins here and we'll be doing the same as in Japan? Perhaps tattoos will soon disappear and rejecting body art will be the fashion. Is 'virgin skin' going to be a new sign of rebellion? Only time will tell!

Додаток Б

Текст «The USA. Places of Interest» у сервисі Canva

The USA. Places of Interest

01

Grand Canyon (Arizona): One of the most famous natural attractions in the world, offering breathtaking views and opportunities for hiking, rafting, and helicopter tours.

Niagara Falls (New York): Iconic waterfalls straddling the US-Canada border, famous for boat tours like the Maid of the Mist.

Yellowstone National Park (Wyoming, Montana, Idaho): The first national park in the world, known for its geothermal features such as Old Faithful and wildlife like bison and grizzly bears.

Great Smoky Mountains (Tennessee, North Carolina): A UNESCO World Heritage Site with misty mountains, lush forests, and diverse wildlife.

02

New York City (New York): Known for landmarks like the Statue of Liberty, Empire State Building, Times Square, and Central Park. Home to world-class museums (Metropolitan Museum of Art), Broadway shows, and diverse neighborhoods.

San Francisco (California): Famed for the Golden Gate Bridge, Alcatraz Island, Fisherman's Wharf, and its unique cable cars. The city has a vibrant cultural scene.

Washington, D.C.: The nation's capital, with historic landmarks like the White House, the U.S. Capitol, Lincoln Memorial.

Las Vegas (Nevada): Known for its extravagant hotels, casinos, and entertainment venues. Popular for shows, nightlife, and nearby attractions like the Hoover Dam and Red Rock Canyon.

03

Mount Rushmore (South Dakota): Monument featuring the carved faces of Presidents Washington, Jefferson, Roosevelt, and Lincoln.

Alamo (San Antonio, Texas): A historical site commemorating the Battle of the Alamo during the Texas Revolution.

Colonial Williamsburg (Virginia): A living history museum showcasing life in colonial America.

Martin Luther King Jr. National Historical Park (Atlanta, Georgia): Honoring the life and legacy of the Civil Rights leader.

04

Hawaii (Hawaii Islands): Known for its tropical beaches, volcanoes, and unique Polynesian culture. Popular islands include Oahu and Maui.

Florida Keys (Florida): A string of tropical islands connected by the Overseas Highway, known for coral reefs, boating, and laid-back beach towns like Key West.

Cape Cod (Massachusetts): A summer destination known for its charming towns, lighthouses, and pristine beaches.

Outer Banks (North Carolina): Barrier islands with beautiful beaches, sand dunes, and historical sites like the Wright Brothers Memorial.

05

Route 66: An iconic highway stretching from Chicago to Los Angeles, offering a nostalgic drive through classic Americana towns, diners, and roadside attractions.

Pacific Coast Highway (California): One of the most scenic drives in the world, running along the coast with views of the Pacific Ocean, cliffs, and beaches.

Rocky Mountains (Colorado, Montana, Wyoming): Known for skiing, hiking, and stunning mountain landscapes. Aspen and Vail are popular ski towns in Colorado.

Appalachian Trail: A long hiking trail that stretches from Georgia to Maine, offering challenging hikes through diverse terrains.

06

Walt Disney World (Orlando, Florida): The largest and most visited theme park resort in the world, with multiple parks including Magic Kingdom, Epcot, and Animal Kingdom.

Universal Studios Hollywood & Orlando: Popular for rides and attractions based on movies and TV shows.

Hollywood (California): Famous for its film industry landmarks such as the Hollywood Walk of Fame, the TCL Chinese Theatre, and the iconic Hollywood sign.

Додаток В

Текст «Finding calm in cities» з платформи Test-English

<https://test-english.com/reading/b2/finding-calm-in-cities-b2-english-reading-test/>

A. Trinka

While studying here, I stayed in an apartment in Saint Catherine's Square. In medieval times, this would have been a bustling area used for markets and public gatherings, but now it's a little haven of calm, away from traffic and commerce. There are places like this dotted around the city, most of which have benches where you can rest your feet. There's no greenery in them, though. It would have been nice to get some shade from a tree or enjoy its blossom. The city as a whole lacks green spaces or paths beside the river where you can enjoy nature. Even so, under the canopy of a sidewalk café, with your back against a café window, you can detach yourself from the fast pace of city life and while away the hours even on the city's busiest streets.

B. Kampela

As a city, Kampela is entirely utilitarian. The purpose of its streets is simply to shift people and goods from one place to another. Consequently, they are devoid of any aesthetic attributes, like statues or old decorative features. Since there's nothing of appeal to make you want to linger, everyone just puts their head down and gets where they want to be as quickly as possible. As a result, it doesn't give the impression of a relaxing city. That said, once you get where you want to be, you will often find yourself somewhere peaceful and serene. For there is no shortage of quiet tea shops and bars designed with soft lighting and comfortable furniture to calm your nerves. Many of these have outdoor spaces at the back, which are quiet and well-tended despite being overlooked by other buildings.

C. Pokamarka

Urban planners in Pokamarka seem to have not considered that people might enjoy eating or drinking outside since wide pavements or pedestrianized zones which might house a bench or a café don't exist here. If you want to keep moving, though, you can get some quiet time in plenty of places. The routes along the canal are perfect for stretching the legs. Moreover, the city's park is barely used, though it's not terribly well maintained. It's hard to find somewhere to sit which looks both clean and able to support someone's weight. There's rather a lot of graffiti and

vandalism, which has probably discouraged the local council from planting trees and flowers. The few that exist look rather unkempt.

D. Melwick

From an aerial photograph, you would think that Melwick would have plenty of peaceful outdoor spaces. After all, its harbour location offers lots of paved walkways and open plazas, and Great Park is well-known for its stunning trees and botanical gardens, which are just as spectacular in real life as in pictures. The problem is that these spaces are always heaving with tourists trying to take selfies against the statues and memorials, so trying to relax there will make you stressed and irritated. Your best option is to get on a ferry or cable car at a quiet time of day. Then, you can watch the city drift past in peace. However, time it wrong and you'll be queuing next to a load of noisy school kids. Even the cafes don't give you any kind of refuge, as the servers want you in and out as quickly as possible.

Додаток Г

Тести з порталу Test-English по тексту «Finding calm in cities»

Take the reading test. Which city is being described?

1. The city has no attractive outdoor features.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
2. You are unlikely to find peace eating or drinking indoors here.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
3. The city has many popular historical monuments.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
4. You can have a peaceful walk beside the water here.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
5. The most peaceful areas are inside or behind buildings.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
6. Areas that used to be busy are now peaceful.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
7. Sitting outdoors in this city is pleasant and relaxing.
  - A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka

- D. Melwick
8. You may find peace when taking some forms of transport.
- A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
9. You won't find many people in this city's park.
- A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick
10. The public park has attractive, well-kept plants.
- A. Trinka
  - B. Kampela
  - C. Pokamarka
  - D. Melwick

Додаток Д

Текст «The world's weirdest food» з освітньої платформи British Council

<https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/reading/b2-reading/worlds-weirdest-food>

It's hard to say what is normal and what is weird where food is concerned – it all depends on the taste of the individual and which part of the world you come from. One person's nightmare is another person's delicacy. Here are a few of the strangest (or most normal) types of food from around the world.

Haggis (Scotland) A world-famous dish, haggis is made from the parts of a sheep many people would throw away. The heart, lungs and liver are mixed together with onion, spices and oatmeal, then put inside a sheep's stomach and boiled for three hours.

Brain sandwiches (USA) These are not as common as they were in the past, but in parts of Ohio you can still get fried brains served on hamburger buns. Brains don't have much flavour, so you eat the sandwiches with plenty of sauce.

Insects (Asia, Africa and South America) Many insects are high in protein and contain important fatty acids and vitamins. In Thailand it's common to find fried grasshoppers, crickets, scorpions and worms on sale in the street. In Cambodia fried tarantula are a delicacy; people eat the legs two at a time.

Hakarl (Iceland) This has been described as the most disgusting food ever. Made by fermenting a Greenland or Basking shark for two to four months, hakarl smells of ammonia (like the bleach used for cleaning). It is available all year round in Icelandic stores and often served in cubes on toothpicks.

Sannakji (Korea) Now that Japanese sushi is popular all over the world, many people are used to eating raw fish. But this Korean delicacy is quite different, since the seafood isn't dead. Sannakji consists of baby octopus which are sliced up while alive; the tentacles are still wriggling about when the dish is served. If you don't chew the octopus carefully, there's a real danger that the tiny suction cups can stick to your mouth and throat and choke you.

Fugu (Japan) Fugu is the famous Japanese puffer fish, filled with enough of the poison tetrodotoxin to be lethal. Chefs have to be trained for two to three years before they can prepare the fish. Fugu actually tastes quite bland; the excitement is in surviving the experience of eating it.

Casu Marzu (Italy) More live food, this time from Sardinia in Italy. Casu marzu is a cheese made with fly larvae, or maggots, to promote a level of fermentation that is close to decomposition. It is traditionally served with live insect larvae still inside. The tiny, translucent worms can jump 15 cm if disturbed, so many people prefer to brush them off before trying the smelly cheese.

Додаток Е

Фото міст до передтестового етапу відео «Top 10 City Nicknames»

Додаток Ж

Завдання контрольного зрізу для 10-х класів до проведення пробного навчання

I. Listening Comprehension

Rosa Parks: Mother of the Civil Rights Movement

"No," Rosa Parks replied quietly to the bus driver. "I'm not going to get up and give my seat to a white person." It wasn't the first time Rosa had felt angry about the rules which treated people differently. When she was a little girl, Rosa had hated the water fountains marked "Colored" for the African-Americans to use. She didn't like the old, crowded schools she attended while the white children went to new ones. Rosa disliked the fact that she could not sit down and drink a soda at the same lunch counter where white people were served. But the way African-Americans were treated on the city buses in Montgomery, Alabama, made Rosa angriest of all.

African-Americans paid their fares at the front of the bus. But then they had to get off the bus and walk to the rear to enter it. They had to sit in a special section in the back of the bus. If a white person got on the bus and found no seat, the driver would tell the African-American person sitting nearest the front to move and give the white person his seat.

And that's what Rosa Parks refused to do on December 1, 1955. She was tired after working all day sewing dresses and suits. "I'm not going to move," she repeated to the driver. Rosa was arrested and taken to jail.

Word about Rosa's protest spread. African-Americans refused to ride the buses, and the bus company lost thousands of dollars. Rosa's lawyers went to court to prove that the bus company was not obeying the United States Constitution when it treated African-Americans unfairly. After almost a year, the Supreme Court said that the bus company had to change its rules. African-Americans were allowed to enter the bus from the front and sit anywhere they chose. No one had to give up his or her seat.

Rosa Parks helped to make a big change in the United States because she was tired — tired of being treated unfairly. Her courage earned her the nickname, "the mother of the modern civil rights movement."

1. Listen to the first reading of the text and do tasks 1 through 10 putting + if the statement is true, - if it is false.

1. Rosa Parks lived in Montgomery, Alabama, U.S.A.
2. Rosa Parks was a Mexican-American woman.
3. Rosa went to a very nice school when she was a child.
4. Rosa went to jail on December 1, 1955.
5. African-Americans paid their bus fares at the back of the bus.
6. During the 1950s in the United States, all Americans were treated the same.
7. African-Americans had to sit in a special section of the bus.
8. Today, African-Americans can sit anywhere on a bus.
9. The United States Constitution had to be changed in order for African-Americans to sit anywhere on a bus.
10. Rosa Parks helped to change American history.

2. Listen to the second reading of the text, do tasks 11 through 20 and choose the best answer from four possible answers (A, B, C, D).

1. What did African-Americans do when they heard about Rosa's protest?
  - a). They visited her in jail.
  - b). They refused to ride buses.
  - c). They wrote letters to government offices.
  - d). They refused to go to work.
2. What did Rosa do at her job?
  - a). She sewed clothes.
  - b). She taught at school.
  - c). She cleaned offices.
  - d). She sold suits.
3. Why is Rosa called the "mother of the modern civil rights movement"?
  - a). Because she has four children.
  - b). Because she was famous.
  - c). Because she was courageous.
  - d). Because she was honest.
4. Why was Rosa arrested?
  - a). Because she was rude to a bus driver.

- b. Because she refused to give her bus seat to a white person.
  - c). Because she would not get off a bus.
  - d). Because she did not pay her bus fare.
5. What happened when African-Americans refused to ride buses?
- a). They had to walk everywhere.
  - b). Bus fares became expensive.
  - c). The bus companies lost a great deal of money.
  - d). Rosa was immediately released from jail.
6. What happened a year after Rosa's arrest?
- a). Thousands of people protested.
  - b). She was told that she had to stay in jail.
  - c). The President of the United States changed the law about bus seats.
  - d). The bus companies changed their bus seat policy.
7. During the 1950s, what happened if a white person got on a bus and could not find a seat?
- a). An African-America passenger would have to move.
  - b). Another white person would have to move.
  - c). All African-Americans would have to get off the bus.
  - d). The white person would have to stand.
8. What was Rosa Parks tired of?
- a). She was tired of standing.
  - b). She was tired of being treated unfairly.
  - c). She was tired of riding the bus.
  - d). She was tired of being African-American
9. Why couldn't Rosa sit and eat at the same lunch counter as a white person?
- a). Because she was poorly dressed.
  - b). Because she spoke too loudly.
  - c). Because of the colour of her skin.
  - d). Because she lived in the southern United States.
10. What made Rosa the angriest?

- a). The fact that African-Americans had to drink out of certain water fountains.
- b). The fact that African-Americans children had to attend bad schools.
- c). The fact that African-Americans had to eat in certain restaurants.
- d). The fact that African-Americans had sit in the back of buses.

II. Reading Comprehension

1. *Read the text and do the tasks after it.*

Alone in America

After living in the United States for nearly 18 months the impression I have is of the desperate loneliness of the people. This is, obviously not a physical loneliness but one of the spirit.

Americans don't talk to each other, they talk at each other. Conversation isn't two-way any more; it's no longer an exchange of ideas. Instead it has become a situation in which you express your view of the world, or the subject under discussion. The "winner" of the conversation is the one who can speak longest and loudest and so verbally beat the other. This is very unnerving for the new-comer. It's rather like a living at a perpetual cocktail party, where nobody listens to anybody. The noise has become a substitute for contact. As long as noise is being made it means that people are there, that you are in touch. If there's quiet, you and everybody else are dead.

Another symptom is the constant flow of personal information from everyone. Just yesterday, at a party, I met a young woman who, in the course of the conversation lasting for 10 minutes, told me everything about her husband's job, salary and prospects, her children's ages, illnesses and academic achievements, her job, salary, prospects, physical defects and home, her marriage, how and where she and her husband had met, and so on! Of course, I was expected to provide her with similar information about myself. When I started to discuss her information, not expecting this, she was surprised. Then she became quite embarrassed, excused herself and almost ran to the bar for a drink. You see, she didn't expect me to listen to her, but rather to wait for her to stop talking.

Where does all this lead the Americans (and us for that matter) I wish I knew. It's frightening thought that in a country of over 200 million people it's possible that there isn't one conversation being held.

Mark + if the statement is true, - if it is false.

1. The author made his conclusion after a year and a half staying in the country.
2. Americans are very sociable people.
3. They are keenly interested in the person they talk to.

4. Conversation turned to be the expression of one's view of the world.
5. Those who speak longest and loudest unnerve the other Americans.
6. The noise has become an integral part of contact.
7. Americans share their personal information with everybody.
8. The person you talk to hopes to be provided with similar information.
9. It's quite natural to go deep into the subject of conversation.
10. It isn't possible that there isn't one conversation being held in such huge country.

2. Choose the correct variant.

1. The author's impression of the United States is ... of people.
  - a) loneliness of spirit
  - b) absolute loneliness
  - c) physical loneliness
  - d) loneliness of soul
2. The "winner" of a conversation is the one who ... .
  - a) verbally beat the other
  - b) prove his point of view
  - c) give the best arguments
  - d) talk too much
3. Conversation is no longer ... .
  - a) an exchange of ideas
  - b) a way of communication
  - c) the subject under discussion
  - d) an item for quarreling
4. This is very unnerving for ... .
  - a) the partner
  - b) the foreigner
  - c) the surrounding people
  - d) the newcomer
5. It's rather like living at a perpetual cocktail party, where ... .

- a) everybody is very attentive
  - b) all present talk to each other
  - c) nobody listens to anybody
  - d) all present are friendly
6. If there's quiet it means ...
- a) you are in touch
  - b) you and everybody else are dead
  - c) people are there
  - d) people are very busy
7. The conversation with a young lady was ...
- a) very dull
  - b) very long
  - c) very informative
  - d) very useful
8. When the author started to discuss her information ... .
- a) she was disappointed
  - b) she was surprised
  - c) she was delighted
  - d) she was lucky
9. Then she became quite embarrassed, excused herself and ... .
- a) ran to the bar for a drink
  - b) took leave of the author
  - c) invited him to the bar
  - d) ran to another listener
10. She didn't expect the author ... .
- a) to court her
  - b) to invite her to the bar
  - c) to look like her friend
  - d) to listen to her

Завдання контрольного зрізу для 10-х класів після проведення пробного навчання

I. Listening Comprehension

The British Press

The British press consists of several different kinds of newspapers.

The national papers are the ones sold all over the country, with a large readership or "circulation", giving general news; they are produced in the capital city, London. In recent years, the circulation of the national newspapers has gone down. Some papers had to close because they weren't making enough money — either from the sale of the paper or from the advertising in it. Some newspapers have started up in the last twenty years, for instance, The Sun and The Daily Star.

There are two main types of national paper - the "popular" papers and the "quality" papers. The popular papers are smaller in size with lots of pictures, big headlines and short articles. They are easy to read and often contain little real information, sometimes they give more space to opinions than to news. They usually have "human interest" stories, stories about ordinary people and events, which are included because they are amusing or odd. Examples of this type of newspapers are The Daily Mail, The Sun and The Daily Mirror.

"Quality" papers appeal to the more serious reader, who wants to read about politics and foreign affairs. These papers, such as The Daily Telegraph, The Times and The Guardian are bigger in size with long articles and a wider coverage of events. They have different pages for home news, foreign affairs, feature articles, fashion, business and so on.

People in Britain buy more papers on Sunday than on weekdays. The Sunday papers have a higher circulation than the dailies.

In addition to these there are provincial or local papers to serve towns and areas outside London; some of them are quite famous, like The Birmingham Post, for example.

1. Listen to the text. Are the sentences true or false?

1. A number of newspapers in Great Britain are of high quality.
2. Some of the newspapers no more exist because they were giving little profit.

3. Popular papers pay great attention to the problems of space exploration.
4. A reader of The Times is sure to find a description of a number of events in the newspaper.
5. The task of the quality papers is to entertain the reader.
6. People in Britain buy newspapers mainly on week-ends.
7. The Sun newspaper is easy to read.
8. Popular newspapers usually have "human interest" stories, stories about ordinary people and events, which are included because they are amusing or odd.
9. The Birmingham Post is produced in the capital city, Birmingham.
10. The Daily Telegraph contains a lot of pictures, big headlines and short articles.

2. Choose the correct variant (a, b, c or d).

1. The national papers are sold...
  - a) in London
  - b) all over the country
  - c) all over the world
  - d) in many countries
2. The national papers has...
  - a) a large readership
  - b) a small readership
  - c) a high price
  - d) many pictures
3. The British press is produced...
  - a) in Britain
  - b) in all big cities
  - c) in London
  - d) in the country
4. Some papers had to close because...
  - a) people don't read them
  - b) they are not sold
  - c) they weren't making enough money

d) they have many pictures

5. The popular papers are...

- a) smaller in size with lots of pictures and short articles
- b) big in size with short articles
- c) smaller in size with a lot of information
- d) big in size with a lot of information

6. Quality papers are...

- a) about stars and their life
  - b) about ordinary people and events
  - c) about nature and animals
  - d) about politics and foreign affairs

7. Quality papers appeal to...

- a) the ordinary readers
  - b) the more serious readers
  - c) the schoolchildren
  - d) the old people

8. The Quality papers are...

- a) smaller in size with long articles
- b) bigger in size with a lot of pictures
- c) bigger in size with long articles and a wider coverage of events
- d) bigger in size with short article

9. People in Britain buy more papers...

- a) on Saturday
  - b) on weekdays
  - c) on Friday
  - d) on Sunday

10. In addition to these there are local papers like...

- a) the Sun
  - b) the Birmingham Post
  - c) the Daily Mail

d) the Daily Mirror.

II. Reading Comprehension

1. *Read the text and do the tasks after it.*

All About The Pony Express

Around 1850 the United States began to grow rapidly. New land was added to the country. The discovery of gold in California brought thousands of settlers to the west coast. The United States had been about 1,000 miles from east to west. Suddenly it was 3,000 miles wide. The U.S. Postal Service had a big problem: How could the mail travel between the East and California? The postal service had two solutions. Neither solution was very good. Either stage coaches carried mail on the trails the settlers used, or the mail was taken by ship around the tip of South America. Either way, the trip took about a month. When the mail finally arrived, it was very old. Then, in 1860, the Pony Express began.

The Pony Express went from the state of Missouri to Sacramento, California. It had 400 horses, 80 riders, and 180 stations. The stations were about 10 miles apart. Riders went as fast as 25 miles per hour from one station to the next. At each station a new horse would be ready. Within a minute the rider was off again. Each rider went 75 miles before passing the mail to the next rider. The mail was delivered within 10 days! The Pony Express riders faced many dangers. They had to cross rivers, mountains, and deserts. They had to travel throughout the night and in all kinds of weather. The riders could be attacked at any time by bandits or Indians. Yet only one rider died, and he died after he had delivered his letters. The mail was lost only once. Around the same time that the Pony Express started, the telegraph was invented. In 1861 a telegraph line was built across the country. News that took ten days to reach California now only took one hour. What the riders could do in ten days, the telegraph could do in an hour. So, the Pony Express ended just 18 months after it had begun.

1. *Mark + if the statement is true, + if it is false.*

1. Before 1850 the United States was only 3,000 miles wide from east to west.
2. Mail used to be delivered by ship by going around the tip of North America.
3. The Postal Service had to deliver mail quickly from west to east.
4. Riders traveled at 75 miles per hour.
5. The Pony Express delivered the mail within 10 days.

6. The Pony Express riders rode in all kinds of weather.
7. In 1861 the Pony Express built a telegraph line across the United States.
8. The Pony Express ended after one a half years.
9. Riders had to cross rivers and mountains.
10. The riders attacked the Indians and bandits

2. Choose the correct letter A, B, C, or D.

1. Around 1850 the United States began to grow ...
  - a) rapidly
  - b) slowly
  - c) moderately
  - d) expressly.
2. The Pony Express stations were 10 miles ...
  - a) together
  - b) wide
  - c) narrow
  - d) apart
3. The Pony Express riders ... many dangers.
  - a) rode
  - b) delivered
  - c) faced
  - d) settled
4. With the discovery of gold, thousand of ... came to California.
  - a) settlers
  - b) Pilgrims
  - c) missionaries
  - d) Indians
5. Stagecoaches carried mail on ... used by the settlers.
  - a) horses
  - b) streets
  - c) desserts
  - d) trails
6. Ships went around the ... of South America to get to California.
  - a) tip
  - b) coast
  - c) country
  - d) canal
7. The Pony Express riders had to travel ... the night in all kinds of weather.
  - a) throughout
  - b) from
  - c) according to
  - d) follow
8. Prior to the Pony Express the U.S.Postal Service had two poor ... to carrying the mail from the East to California.
  - a) problems
  - b) questions
  - c) examples
  - d) solutions
9. The Pony Express riders ...
  - a) died upon delivering the mail
  - b) often lost the mail
  - c) were attacked by Indians
  - d) traveled around the tip
10. The Pony Express ended ...
  - a) after 8 days
  - b) after 18 months
  - c) before the Postal Service
  - d) before the telegraph was invented

